

**Jelena Vapa Tankosić
Vladimir Medović
Radivoj Prodanović**

Co-funded by the
European Union

Izveštaj sa seminara „Održivo pčelarstvo i proizvodnja meda u Evropskoj uniji”

Novi Sad, 1 i 2. februara 2024. godine

This report is the result of the research within the project Jean Monnet Module „European sustainable values in Common agricultural policy (EUVALUESCAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH.

DISCLAIMER

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Izdavač:

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

Za izdavača:

Prof. dr Marko Carić

Autori:

Prof. dr Jelena Vapa Tankosić

Prof. dr Vladimir Medović

Prof. dr Radivoj Prodanović

Lektor i korektor:

Prof. dr Jelena Vapa Tankosić

This report is the result of the research within the project Jean Monnet Module „European sustainable values in Common agricultural policy (EUVALUESCAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH.

DISCLAIMER

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

SADRŽAJ

1. OPŠTI PODACI O SEMINARU
2. IZVEŠTAJ O DOGAĐAJU
3. PREZENTACIJE PREDAVAČA

PRILOZI:

- A. Pozivno pismo
- B. Agenda - dnevni red
- C. Lista prisustva
- D. Upitnik za povratne informacije
- E. Fotografije sa seminara

1. OPŠTI PODACI O SEMINARU

Ovaj događaj u vidu seminara „Održivo pčelarstvo i proizvodnja meda u Evropskoj uniji” je organizovan u okviru aktivnosti Žan Monea Modula sa temom „Evropske održive vrednosti u zajedničkoj poljoprivrednoj politici“, koji se odvija na Univerzitetu Privredna akademija u Novom Sadu. Žan Mone modul „Evropske održive vrednosti u zajedničkoj poljoprivrednoj politici“ obuhvata najnovija istraživanja i prenos znanja o primeni održivih vrednosti u poljoprivredi u oblasti studija Evropske unije. Proučavanjem EU modela poljoprivrede i održivih ekonomskih, društvenih i ekoloških vrednosti, modul će podstaći i razumevanje budućih obaveza Republike Srbije, koje proističu iz otvaranja pregovora u okviru Poglavlja 11 – Poljoprivreda i ruralni razvoj.

Seminar „Održivo pčelarstvo i proizvodnja meda u Evropskoj uniji” obuhvata važne aspekte Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP), principe prakse održivog pčelarstva u EU, menadžment pčelarske industrije u Evropskoj uniji, evropsku podršku pčelarstvu i nacionalne programe pčelarstva, kao i na primenu dobrih praksi EU u pčelarstvu u srpskom pčelarskom sektoru. Seminar je usmeren ka sticanju znanja o savremenim merama vezanim za održivo pčelarstvo i proizvodnju meda u EU, koje su neophodne i za razvoj aktivnosti u našim ruralnim oblastima, koje doprinose jačanju konkurentnosti srpskog pčelarstva, poboljšanju biodiverziteta ruralnih područja i unapređenju kvaliteta života u ruralnim područjima.

Seminar „Održivo pčelarstvo i proizvodnja meda u Evropskoj uniji” je namenjen proizvođačima meda (članovi udruženja pčelara „Jovan Živanović“ iz Novog Sada), poljoprivrednim proizvođačima, proizvođačima koji se bave organskom poljoprivredom, mladima iz ruralnih područja, zainteresovanim građanima, studentima svih nivoa studija i profesorima Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu, predstavnicima lokalnih i regionalnih institucija (Regionalnih razvojnih agencija, Pokrajinskih sekretarijata Vojvodine za nauku i tehnološki razvoj, vodoprivredu i šumarstvo) i predstavnicima medija.

Seminar „Održivo pčelarstvo i proizvodnja meda u Evropskoj uniji” organizuju rukovodilac projekta prof. dr Jelena Vapa Tankosić i saradnici na projektu prof. dr Radivoj Prodanović i prof. dr Vladimir Medović. Teme seminara „Održivo pčelarstvo i proizvodnja meda u Evropskoj uniji” su:

1. Uspostavljanje Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP), 1 čas
2. Opšti principi prakse održivog pčelarstva u Evropskoj uniji, 1 čas
3. Menadžment pčelarske industrije u Evropskoj uniji, 1 čas
4. Evropska podrška pčelarstvu i nacionalni programi pčelarstva, 1 čas
5. Primena dobrih praksi u EU pčelarstvu u srpskom pčelarskom sektoru – glavni izazovi i problemi, 1 čas.

2. IZVEŠTAJ O DOGAĐAJU

Datum održavanja: 1. i 2. februara 2024. godine

Format: uživo.

Jezik: Srpski

Mesto održavanja: Novi Sad, Cvećarska 2

Seminar je okupio širok spektar učesnika, uključujući proizvođače meda članove udruženja pčelara „Jovan Živanović“ iz Novog Sada, poljoprivredne proizvođače, one koji se bave organskom poljoprivredom, mlade iz ruralnih područja, zainteresovane građane, studente svih nivoa studija i profesore Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu, kao i predstavnike lokalnih i regionalnih institucija (Regionalnih razvojnih agencija, Pokrajinskih sekretarijata Vojvodine za nauku i tehnološki razvoj, vodoprivreda i šumarstvo) i medija.

Događaj je trajao dva dana, sa svakodnevnim početkom u 18.00 časova. Program seminara bio je pažljivo strukturiran, kako bi pokrio ključne aspekte održivog pčelarstva i proizvodnje meda u Evropskoj uniji, sa fokusom na sledeće teme:

- 1. Uspostavljanje Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP), 1 čas*
- 2. Opšti principi prakse održivog pčelarstva u Evropskoj uniji, 1 čas*
- 3. Menadžment pčelarske industrije u Evropskoj uniji, 1 čas*
- 4. Evropska podrška pčelarstvu i nacionalni programi pčelarstva, 1 čas*
- 5. Primena dobre prakse pčelarstva EU u pčelarskom sektoru Srbije – glavni izazovi i problemi, 1 čas*

Profesori su održali predavanja, pružajući učesnicima dublji uvid u navedene teme. Diskusije su bile fokusirane na razmenu znanja i iskustava, sa posebnim naglaskom na izazove i probleme sa kojima se srpski pčelarski sektor suočava u kontekstu usklađivanja sa praksama i standardima Evropske unije.

Na seminaru je zabeleženo interesovanje za teme koje su bile izlagane, pri čemu je potencirana interakcija s učesnicima seminara, odnosno bilo je moguće postaviti pitanje i dobiti adekvatan odgovor.

Zaključci

Seminar "Održivo pčelarstvo i proizvodnja meda u Evropskoj uniji" uspešno je okupio relevantne aktere iz pčelarskog sektora i povezanih oblasti, pružajući platformu za dijalog, razmenu znanja i iskustava. Kroz predavanja i diskusije, učesnici su stekli bolje razumevanje Zajedničke poljoprivredne politike, principa održivog pčelarstva u EU, upravljanja pčelarskom industrijom, kao i podrške koju EU pruža pčelarstvu.

Važno je naglasiti da je primena dobrih praksi iz EU pčelarstva u srpskom kontekstu prepoznata kao ključna za unapređenje održivosti i produktivnosti domaćeg pčelarstva. Seminar je, takođe, ukazao na potrebu za jačanjem saradnje između pčelara, akademske zajednice i institucija, kako na lokalnom, tako i na međunarodnom nivou, u cilju prevazilaženja postojećih izazova.

Preporuke za dalje delovanje

Na osnovu diskusija i izloženih tema, preporučuje se dalja edukacija pčelara o metodama održivog pčelarstva, kao i aktivnije uključivanje u programe podrške i finansiranja dostupne kroz nacionalne i EU fondove. Takođe, naglašava se značaj kontinuirane saradnje sa akademskom zajednicom u istraživačkim i razvojnim projektima, koji mogu doprineti razvoju pčelarstva u Srbiji.

3. PREZENTACIJE PREDAVACA

Uspostavljanje Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP)

*Prof. dr Radivoj Prodanović
Prof. dr Vladimir Medović*

Novi Sad, februar 2024.

U V O D

 Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) -1962. g.

 Cilj ZPP nije samo osigurati stabilnost snabdevanja hranom, već i promovisati održivo korišćenje resursa, unapređenje ruralnih područja i podržati životnu sredinu

 Struktura teme:

- *geneza Evropske Unije,*
- *značaj, uloga, ciljevi i principi ZPP*
- *reforme ZPP*
- *efekti ZPP*

Cilj radionice ⇔

→ da se predstavi
geneza i reforme ZPP
EU - ključne faze,
principi i inicijative,
te kvantifikuju efekti
ZPP na
poljoprivredu,
životnu sredinu i
ruralna područja

istražiti i
analizirati ključne
elemente
političkog okvira
koji reguliše
poljoprivrednu
proizvodnju u EU

Povod za uspostavljanje ZPP EU

Nakon završetka II svetskog rata, Evropa se suočila
sa potrebom da obnovi poljoprivrednu proizvodnju,
kako bi osigurala snabdevanje hranom

GENEZA EVROPSKE EKONOMSKE INTEGRACIJE

- ✗ **Rimskim ugovorom** 25. marta 1957. g. formalno je osnovana EEZ (*Italija, Luksemburg, Zapadna Nemačka, Francuska, Holandija i Belgija*)
- ✗ **Ključni ciljevi osnivanja EEZ** → uspostavljanje zajedničkog tržišta i slobodne trgovine poljoprivrednim proizvodima
 - *Danska, Irska i Velika Britanija* pristupaju EEZ 1973. g.
 - 1981. g. EEZ priključuje se *Grčka*
 - 1986. → *Španija i Portugal*
 - Ugovorom iz Maastrichta 1992. g. **EEZ** → **EU**
 - *Austrija, Finska i Švedska* - 1. januara 1995. g.
 - Najveće proširenje EU ⇒ 1. maja 2004. g. (*8 zemalja centralno-istočne Evrope i 2 mediteranske zemlje*)
 - Novo proširenje EU je ostvarila 2007. g. primanjem *Bugarske i Rumunije, a Hrvatske* 2013. g.
 - EU broji **27 zemalja**
 - EU i dalje pregovara o pristupanju novih članica
- ☐ **OSNOVNA IDEJA UDRUŽIVANJA** ⇒ ostvariti znatno veći uticaj u međunarodnim okvirima

Potreba za zajedničkim pristupom poljoprivredi u Evropi

ZNAČAJ I ULOGA ZAJEDNIČKE AGRARNE POLITIKE EVROPSKE UNIJE

- ✿ Početna zaokupiranost povećanjem polj. proizvodnje
- ✿ **Finansiranje ogromnih zaliha** osnovnih polj. proizvoda
- ✿ **Uvođenjem ZPP bilo je potrebno:**
 - ⇒ *harmonizovati izuzetno različite sisteme mera u okviru nacionalnih politika*
 - ⇒ *povećati proizvodnju i rešiti pitanja vezana za nezadovoljavajući nivo dohotka farmera*
 - ⇒ *putem stabilnih cena, kao i očuvanja ekonomske vitalnosti porodičnih gazdinstava zaštititi i interese potrošača*

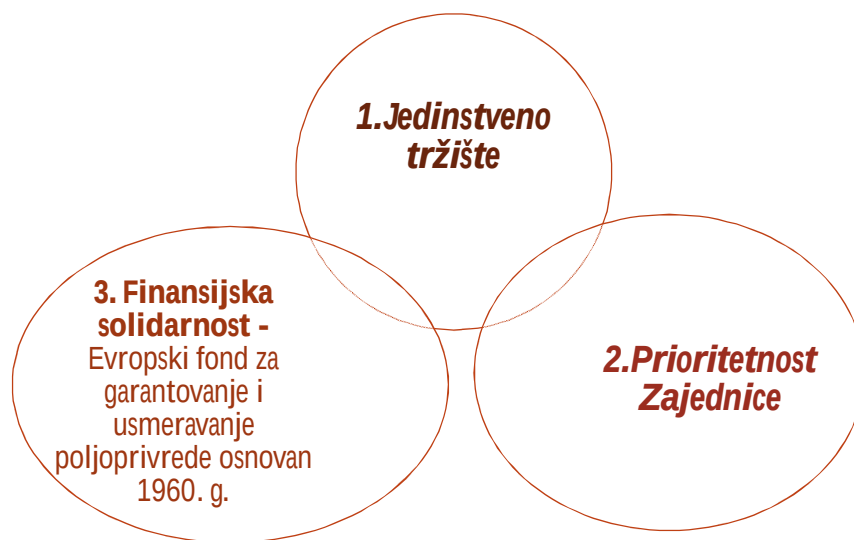
DANAS: klimatske promene, održiva proizvodnja hrane i digitalizacija u poljoprivredi

Ciljevi na kojima počiva ZPP

● Glavni ciljevi ZPP:

1. *Osigurati dostatnu proizvodnju hrane*
2. *Porast produktivnosti i konkurentnosti u polj. proizvodnji*
3. *Očuvati životnu sredinu i prirodne resurse*
4. *Podržati život u ruralnim područjima*
5. *Obezbeđenje fer životnog standarda za ruralno stanovništvo*
6. *Pomoći upravljanju tržištem i cenama*
7. *Sigurnost u snabdevanju potrošača po prihvatljivim cenama*
8. *Podržati inovacije i istraživanje u poljoprivredi*
9. *Reagovati na krizne situacije i prirodne nepogode*

TRI FUNDAMENTALNA PRINCIPA, NA KOJIMA POČIVA ZAP:

Razvoj i evolucija ciljeva ZPP EU

Faza osnivanja (1957-1970): povećanje poljoprivredne proizvodnje

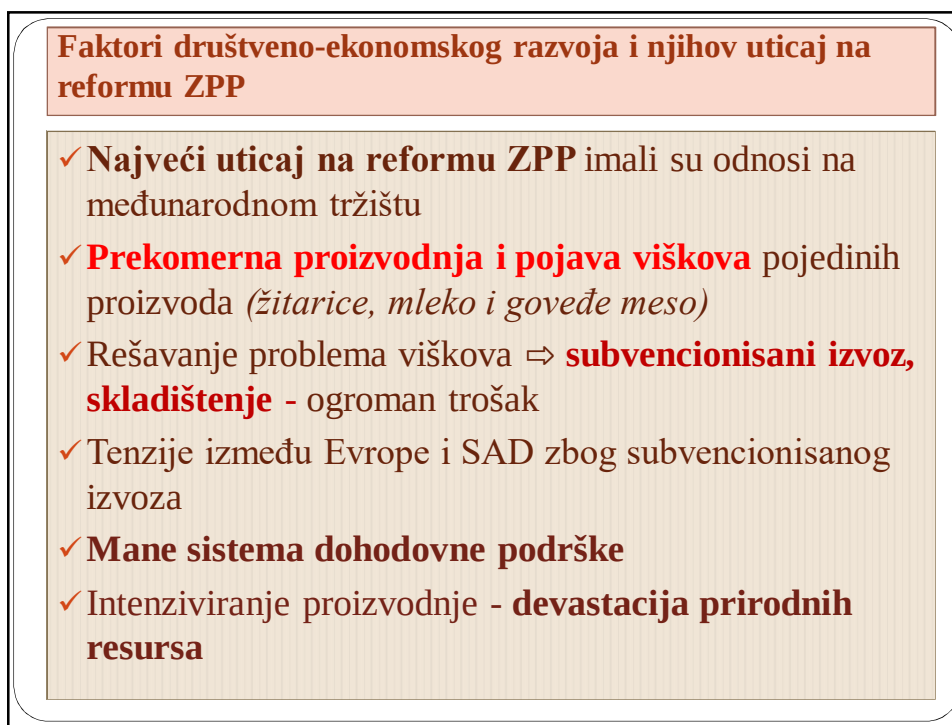
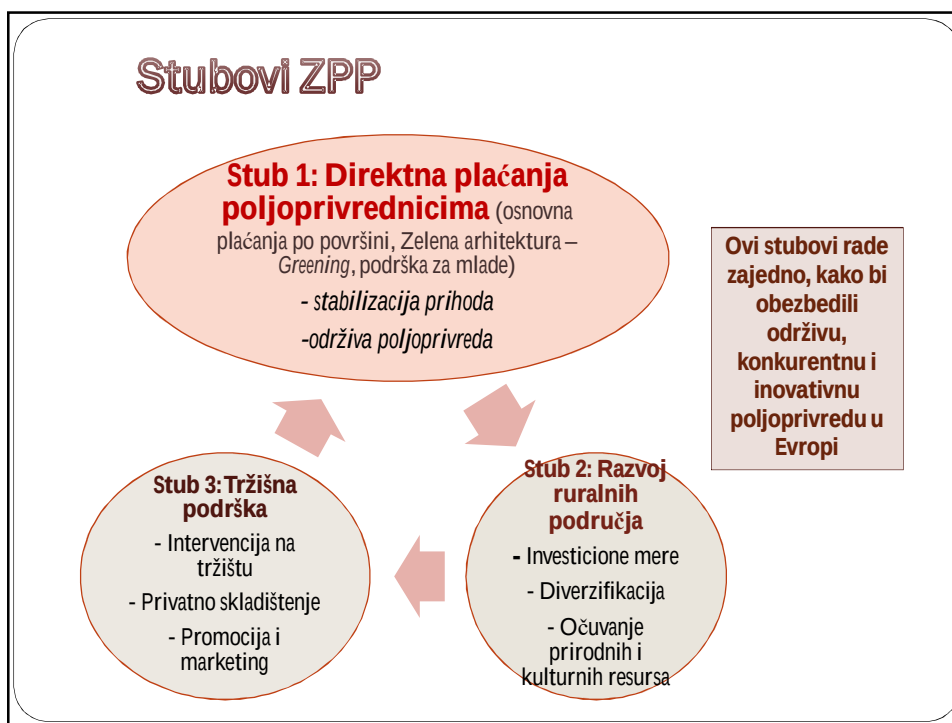
Faza diverzifikacije (1970-1990): diverzifikacija poljoprivredne proizvodnje

Održivost i zaštita životne sredine i prirodnih resursa (1990-2000)

Prilagođavanje proširenjima EU (2000-2010)

Inovacije i konkurentnost (2010-danas)

Održivost i klimatske promene (trenutno)

Prvi pokušaj reforme ZPP iz 1968. g. - Menšoltov plan

- Reforma je bila usmerena u pravcu **rešavanja problema zaliha i dohodovnih razlika**
- Plan je predviđao smanjenje broja zaposlenih u poljoprivredi i ukрупnjavanje poljoprivrednih poseda
- **Strukturno prilagođavanje poljoprivrede** trebalo je biti ostvareno kroz tri direktive:
 1. *modernizacija poljoprivrede,*
 2. *rano penzionisanje i*
 3. *socio-ekonomsko prilagođavanje*
- u praksi **nije došlo do značajnijih pomaka** u smislu povećanja produktivnosti i dohodaka poljoprivrednih proizvođača

- **Tokom 70-ih g.** problem su i dalje narastajuće zalihe pojedinih polj. proizvoda
- Naredna decenija → novi reformski poduhvati usmereni ka otklanjanju postojećih nedostataka ZPP
- Evropska Komisija je 1985. g. lansirala predlog reforme pod nazivom **ZELENA KNJIGA**. Perspektive ZPP su bile sumirane u :
 1. *restriktivnija monetarna politika,*
 2. *uspostavljanje ravnomernijeg balansa između proizvodnje i potrošnje,*
 3. *selektivnija politika u pogledu podrške sitnim i krupnim proizvođačima,*
 4. *podrška proizvodnji u područjima od interesa za održavanje agrookruženja i ruralnog ambijenta,*
 5. *unapređenje ekološke svesti proizvođača, i*
 6. *podrška razvoju industrije za preradu polj. proizvoda*

Godinu dana pre lansiranja Zelene knjige uvedene su: kvote za mleko, «set aside», ekstenziviranje proizvodnje i tzv. predpenziona pomoć koja se vezuje za nekorišćenje zemljišta

Redukcija cena za suficitarne proizvode → pozitivan efekat samo za uljarice

Delorov budžetski paket (1988), → ograničen procenat izdvajanja za poljoprivredu

Mekšerijeva reforma 1992. g.

- ❑ **Cilj Mekšerijeve reforme** → efikasnije kontrolisanje proizvodnje i uspostavljanje tržišne ravnoteže putem izmena u okviru tržišne politike i politike cena
- ❑ U cilju racionalnije i ravnomernije raspodele planirane podrške farmerima bilo je neophodno **uzeti u obzir razlike** između pojedinih kategorija poljoprivrednih gazdinstava, kao i regionalne razlike u pogledu ostvarenog stepena razvoja poljoprivrede
- ❑ **redukcija cenovne podrške i uvođenje kompenzacionih mera** - direktna plaćanja
- ❑ direktna plaćanja su bila vezana i za «set aside»

× DOKUMENT O AGRARNOJ STRATEGIJI 1995.

g.⇒

Unapređenje konkurentnosti poljoprivrede, unapređenje uslova života i rada u ruralnoj sredini, pružanje pomoći i podrške u cilju opstanka i razvoja malih porodičnih gazdinstava → **prioriteti nove ZPP (Agenda 2000)**

× AGENDA 2000 – usvojena 1999:

1. *redukcija interventnih cena za žita se nastavlja, uz postepeno povećanje direktnih naknada, koje bi trebalo da se izjednače sa podrškom u proizvodnji uljarica. Za proizvodnju proteinskih useva predviđeno je smanjenje direktne podrške*
2. *«Set aside»*
3. *Smanjenje cenovne podrške u proizvodnji goveđeg mesa i to za 20 %, i*
4. *Smanjenje cena butera i obranog mleka, uz istovremeno povećanje proizvodnih kvota, s tim što su se ove mere počele realizovati od 2005*
5. **Ruralni razvoj**
6. *Agendom 2000 pokušalo se nastaviti ono što je 1992. g. započeto Mekserijevom reformom: snižavanje interventnih cena, povećanje kompenzacionih-direktnih plaćanja farmerima, a sve u cilju jačanja tržišnih mehanizama*
7. *principi i standardi o zaštiti životne sredine i zdravlja potrošača*

Nova struktura ZPP

Najnovija reforma ZPP ⇒ principi nižih cena i direktnih plaćanja koja ne zavise od ostvarenog obima proizvodnje, kao i zahtevi za izuzimanje setvenih površina i primenu standarda organske proizvodnje

Reforma 2003-04 → izvesno oslobađanje od specifičnih proizvodnih ograničenja i usmeravanje prema tržišno orijentisanoj proizvodnji

Proizvodnja zdravstveno bezbedne hrane, očuvanja prirodnih resursa i zdrave životne sredine, kao i unapređenje ruralnih područja su **prioritet nove ZPP**

Proces donošenja odluka i usaglašavanja ZPP EU

1. Priprema i predlaganje od strane EK uz prethodnu analizu
2. Rasprava i pregovori na Evropskom parlamentu i Savetu
3. Usaglašavanje / pregovori i diskusija
4. Usvajanje - zakonski akt
5. Implementacija
6. Nacionalna implementacija - nacionalni zakoni i propisi
7. Nadzor i evaluacija

Uloga i odgovornost država članica u implementaciji ZPP u praksi

Glavne uloge i odgovornosti država članica u implementaciji ZPP:

- Transpozicija i nacionalna implementacija*
- Dodeljivanje i kontrola sredstava u skladu sa smernicama*
- Pružanje tehničke i savetodavne podrške*
- Monitoring i izveštavanje*
- Kontrola i prevencija nepravilnosti (da se sredstva ZPP koriste u skladu sa propisima)*
- Komunikacija sa EK u vezi sa sprovođenjem ZPP*
- Promocija i diseminacija informacija*

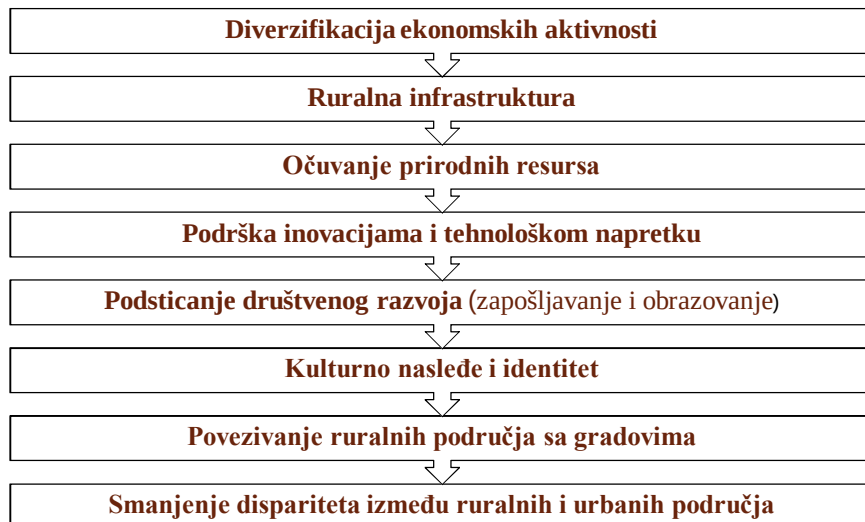
Efekti ZPP

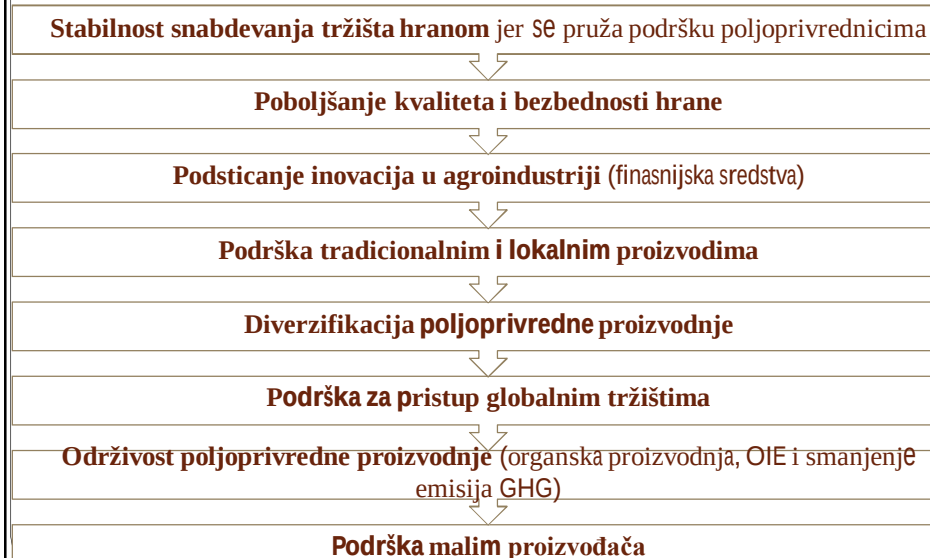
Uticaj ZPP na poljoprivrednike

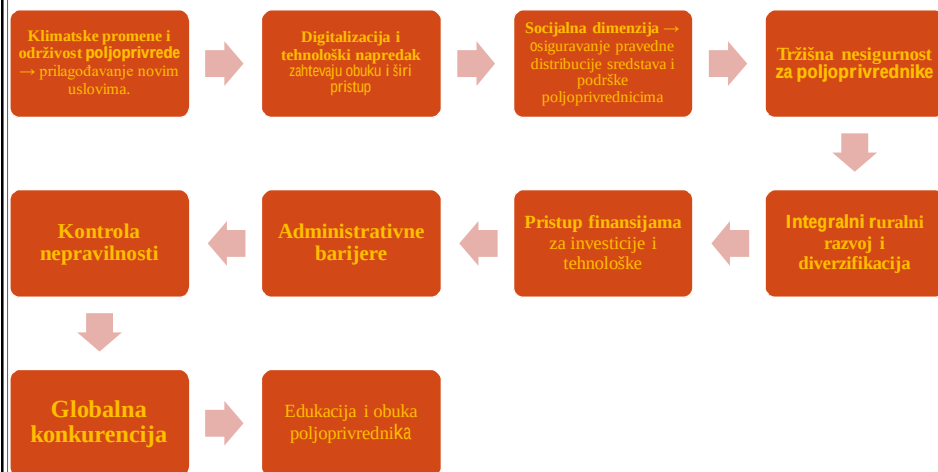
Uticaj ZPP na ruralni razvoj

Uticaj ZPP na tržište hrane i agroindustriju

Izazovi i perspektive ZPP

Predlozi za unapređenje ZPP

Primer uspešne implementacije ZPP u Sloveniji

ELEMENTI:

- Diverzifikacija proizvodnje s fokusom na organske proizvode → konkurentnost
- Podrška malim gazdinstvima
- Očuvanje biodiverziteta
- Ruralni razvoj i turizam
- Efikasna administracija

EFEKTI:

- Održiv rast poljoprivrede
- Jačanje ruralnih zajednica
- Konkurentnost poljoprivrednika
- Očuvanje prirode i biodiverziteta
- Razvoj malih gazdinstava

ZAKLJUČAK

- Uvođenjem ZPP, EU je ostvarila značajan korak ka održivom razvoju poljoprivrede, ruralnih područja i unapređenju životnog standarda poljoprivrednika
- Efekti primene principa ZPP ⇒ POZITIVNI
- ZPP je pokazala sposobnost da se prilagodi novim izazovima i tehnološkim inovacijama u poljoprivredi
- Dugoročni uticaj ZPP na održivost poljoprivrede u Evropi je neosporno pozitivan
- Nastavak prilagođavanja ZPP novim izazovima

HVALA NA PAŽNJI!

Opšti principi prakse održivog pčelarstva EU

Prof. dr Jelena Vapa Tankosić

CILJEVI PREDAVANJA

- razumevanje glavnih principa prakse održivog pčelarstva u sektoru pčelarstva u Evropskoj uniji;
- osposobljenost za razumevanje glavnih EU inicijativa koje su relevantne i podržavaju sektor pčelarstva;
- osposobljenost za kritičko diskutovanje o regulativi u oblasti izvoznih zahteva meda u Evropskoj uniji;

ISHODI

- primena znanja i kritička diskusija o pitanjima vezanim za prakse održivog pčelarstva;
- kritičko sagledanje pravnih zahteva za izvoz meda u EU u okviru regulative u oblasti meda u Evropskoj uniji;

Zajednička poljoprivredna politika

- Evropska unija podržava sektor pčelarstva kroz zajedničku poljoprivrednu politiku (CAP).
- Ovaj je instrument pokrenut je početkom šezdesetih godina kako bi evropskim potrošačima pružio stabilno snabdevanje pristupačnom hranom, podržavajući proizvodnju.

Pet opštih ciljeva CAP-a koji su uključeni u član 33. Rimskog ugovora:

- Povećati produktivnost promovisanjem tehničkog napretka i osiguravanjem optimalnog korišćenja proizvodnih faktora, posebno radne snage;
- Osigurati poštenu životni standard za poljoprivrednike;
- Stabilizovati poljoprivredna tržišta;
- Osigurati dostupnost snabdevanja i bezbednost hrane;
- Osigurati razumne potrošačke cene.

3

EU Strategije

- Osim mera vezanih za pčelarstvo, Evropska komisija je uspostavila i niz drugih inicijativa koje su relevantne i podržavaju sektor pčelarstva.
- Strategija EU o biodiverzitetu za 2030. je sveobuhvatan, ambiciozan i dugoročan plan za zaštitu prirode i ekosistema.
- EU Zeleni dogovor i Strategija „od njive do trpeze“.
- Strategija EU za zdravlje životinja s ciljem smanjenja učestalosti bolesti životinja.
- Posebno važno za pčele s obzirom na razarajući uticaj varoe na pčelinju populaciju u EU.

4

EU Strategija od njive do trpeze

- Cilj je da se zaštite pčele i očuva njihov doprinos održivim ekološkim modelima.
- Glavni prioritet zdrave pčele radi dobre proizvodnje.
- Kontrola od njive do trpeze.
- Potrošači žele bezbednu hranu pa čak i ukoliko se posluje u konvencionalnom sistemu pčelarenja, koristiti samo ekološki prihvatljive i organski odobrene tretmane.

5

Proizvodnja meda u Evropsku uniji

- Evropska unija je 2020. godine proizvela 217.864 tone meda, čime je EU drugi najveći proizvođač meda u svetu, posle Kine sa 458.100 tona.
- Od 2018. proizvodnja u EU je pala za oko 16% sa 258 610 tona.
- EU ne proizvodi dovoljno meda da pokrije potražnju.
- Glavni dobavljač uvezenog meda u 2020. bila je Ukrajina (31% uvoza), a zatim Kina (21% uvoza)

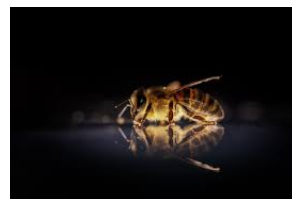
6

U hiljadama košnica	2020	2021	Promena
ES	2 967	2 953	-0.5%
RO	2 247	2 353	+4.7%
EL	1 631	2 183	+33.8%
PL	1 766	2 013	+14.0%
FR	1 751	1 808	+3.3%
IT	1 687	1 717	+1.8%
HU	1 163	1 207	+3.8%
DE	951	982	+3.3%
BG	863	838	-2.9%
PT	754	758	+0.5%
CZ	694	695	+0.1%
HR	461	460	-0.1%
AT	426	456	+7.0%
SK	335	344	+2.6%
SI	214	213	-0.2%
LT	209	209	+0.0%
SE	179	179	+0.0%
DK	144	140	-2.6%
LV	104	104	-0.0%
FI	82	86	+4.0%
BE	76	82	+8.1%
NL	80	78	-2.3%
IE	27	74	+172.1%
CY	58	55	-5.8%
EE	48	50	+4.8%
MT	5	6	+17.6%
LU	8	3	-63.3%
EU	18 930	20 046	+5.9%

Broj košnica (u hiljadama) u evropskim zemljama u 2021.god

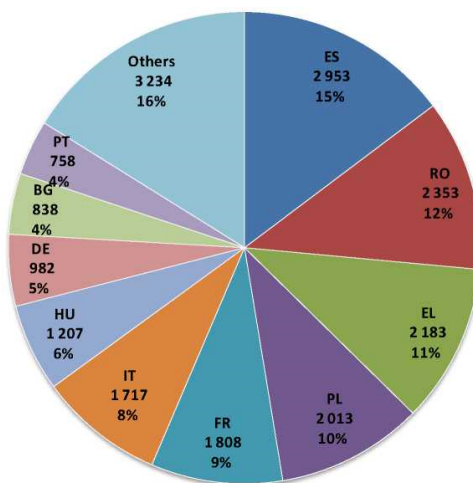
EU je 2021. imala 20,0 miliona košnica, što predstavlja povećanje od +5,9% u odnosu na 2020.god

Izvor: Honey Market Presentation, Expert Group for Agricultural Markets, 20 April 2023

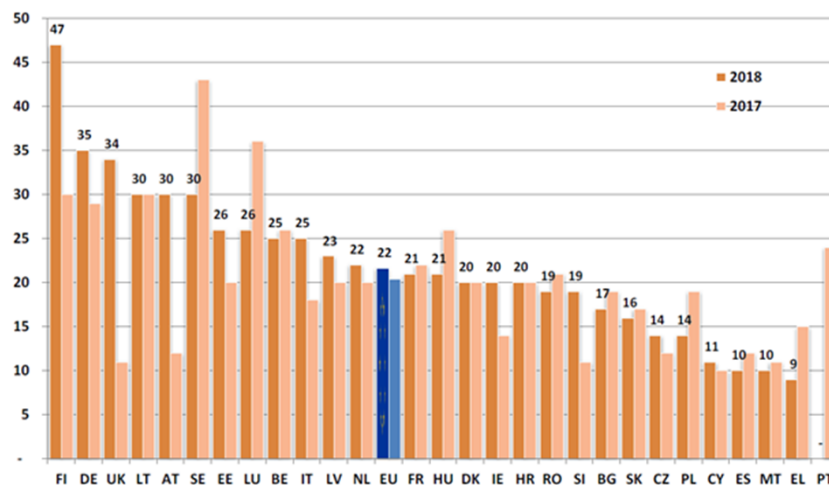
Učešće košnica u evropskim zemljama u 2021.godini

Izvor: Honey Market Presentation, Expert Group for Agricultural Markets, 20 April 2023

Procenjeni prosečni prinos meda u kg po košnici (godišnje)

Izvor: Honey Market Presentation, Expert Group for Agricultural Markets, 20 April 2023

9

- Kako obezbediti održivost pčelarstva u suočavanju sa izazovima vezanim za štetočine i bolesti, intenziviranje poljoprivrede i klimatske promene?
- Održivo pčelarstvo zavisi od dobrih praksi koje pčelarima pomažu u rešavanju višestrukih pretnji po zdravlje pčela kao što su štetočine, predatori, hemikalije, neadekvatne prakse poslovanja, klimatske promene.

10

Dobra pčelarska praksa

- Dobra pčelarska praksa je temelj za održivi razvoj pčelarstva i predstavlja skup pravila i uputstava koje je potrebno poštovati tokom proizvodnog procesa.
- Ima za cilj osiguranje zdravstvene ispravnosti meda (odsustvo rezidua različitih lekova, sredstava za zaštitu bilja i ostalih štetnih hemijskih materija).
- Teži ka poboljšanju kvaliteta meda, kao i poboljšanju zdravstvenog stanja pčelinjih zajednica.

11

Glavni aspekti održivog pčelarstva

- **Edukacija i dodatne veštine i prakse.**
- Dobra pčelarska praksa podrazumeva veći stepen savesti i odgovornosti pčelara.
- Brojne analize opasnosti kontaminacije pčelinjih proizvoda pokazuju da najveća opasnost dolazi od nepravilnih postupaka pčelara.
- Stalna edukacija i prenos znanja predstavlja važan uslov za unapređenje pčelarske proizvodnje, pa je potrebno posvetiti više pažnje pčelarima i prenosu znanja na njih, jer je to najdelotvornije sredstvo kojim se mogu poboljšati postupci u pčelarskoj proizvodnji.

12

Neke od preporučenih mera za dalji razvoj pčelarstva su:

- Negovanje održivog okruženje oko košnica.
- Redovna procena zdravstvenog statusa pčela.
- Pобољшanje otpornosti i dobrobiti pčela .
- Tehnološki razvoj i produktivnost.
- Prikupljanje i tumačenje podataka monitoringa (precizno pčelarstvo).
- Prilagoditi metode upravljanja proizvodnjom meda lokalnim uslovima.
- Podržati genetsku raznolikost pčela.
- Ublažiti negativne efekte hemikalija u okruženju.
- Upotreba ISKLJUČIVO dozvoljenih sredstava.

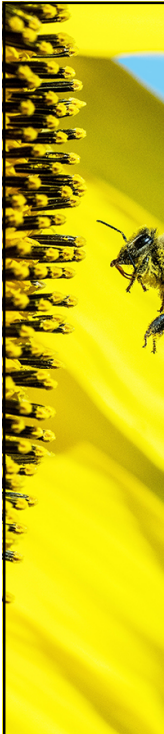
13

Standardi „Dobre pčelarske prakse“

- Dobra pčelarska praksa podrazumeva sistematizovan skup znanja i procesa u cilju dobijanja kvalitetnih proizvoda.
- Dobre prakse podrazumevaju čitav niz podprocesa.
- Od menadžmenta sa samom pčelinjom zajednicom, preko kvaliteta voska, hrane, matice.
- Kontrola bolesti, ispitati odakle potiče medikament, na koji način je primenjen, da li je došlo do kontaminacije?
- Pčelar treba da obezbedi I odgovarajuće uslove za skladištenje i kvalitetnu ambalažu poznatog porekla.

14

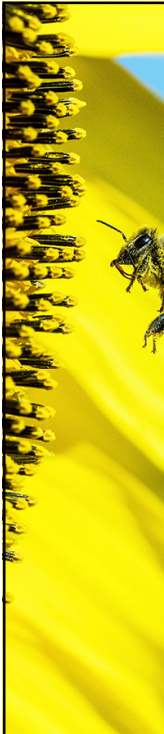
REGULATIVA U OBLASTI IZVOZA MEDA U EVROPSKOJ UNIJI

Zakonodavni i dodatni zahtevi pri izvozu meda

- Proizvodi koji ne ispunjavaju ove uslove ne smeju se prodavati na tržištu EU.
- Zakonodavstvo EU postavlja osnov za pravne zahteve EU, ali mogu postojati neke razlike u primeni nacionalnog zakonodavstva u zemljama članicama.

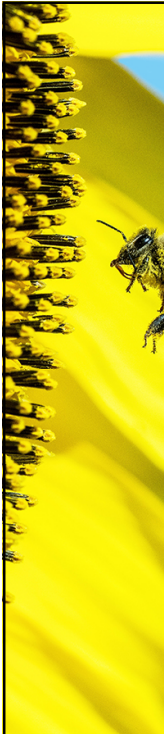

Maksimalne koncentracije pojedinih rezidua (MRL) u medu

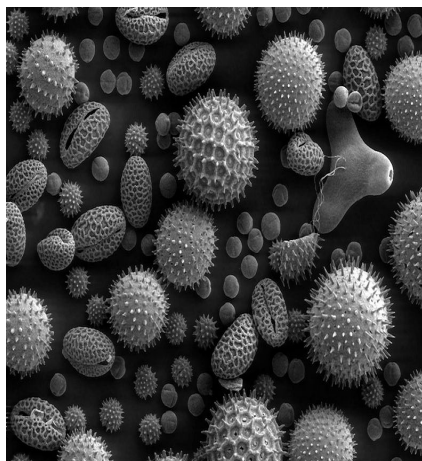

- maksimalne koncentracije pojedinih rezidua (MRL) u medu *
- mogu da budu poreklom iz: životne sredine - teški metali, pesticidi, patogene bakterije, genetski modifikovani polen i radioaktivnost
- ili kao posledica loše pčelarske prakse, primene akaricida u suzbijanju varoe, primene antibiotika u suzbijanju američke kuge, evropske kuge, nozemoze i dr., primena naftalina i para-dihlordibenzena u suzbijanju voskovog moljca, kao i prisustvo Pb i Zn kao posledica korišćenja galvanizovanih kontejnera

* Uredba EC 470/2009

Za preparate koji se najčešće koriste u suzbijanju varoe

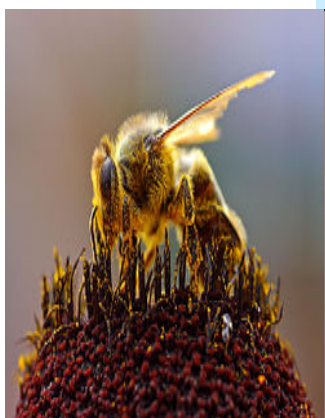
- MRL za Cymiasol (Apitol) iznosi 1000 ppb/kg meda
- za Amitraz (Apivar) 200 ppb
- za Coumaphos (Perizin) 100 ppb/kg meda
- dok za timol, mentol, mravlju i oksalnu kiselinu, tau-fluvalinat (Apistan) i flumetrin (Bayvarol) se ne zahteva se da se MRL vrednost navodi.

Strategija monitoringa rezidua i kontaminenata

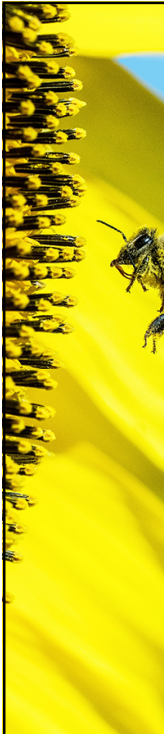

- Od velike važnosti za bezbednost potrošača, u Evropi razvijana je tokom više od dvadeset godina
- obavezuje, kako zemlje članice, tako i treće zemlje koje pretenduju da izvoze hranu na tržište EU, da svake godine podnesu Komisiji na usvajanje **Nacionalni program kontrole rezidua**
- Glavni ciljevi Programa kontrole rezidua su da se obezbedi ispravnost lanca ishrane i da se, ukoliko se identifikuju neispravni proizvodi, preduzmu zakonske mere.

Lista bezbednih supstanci za upotrebu u pčelarstvu

- EU traži da stepen antibiotika u medu bude nula.
- EU je takođe uvela na listu bezbednih supstanci za upotrebu u pčelarstvu.
- Ove supstance uključuju mravlju kiselinu, fenol, fluvalinat, timol i mentol, oksalnu i mlečnu kiselinu.
- EU je postavila privremenu MRL od 25 ppb za oksitetraciklin u medu, 0.3 ppb za hloramfenikol, i 1.0 ppb za nitrofuran.
- Zakonodavstvo EU je propisalo prisutnost ostataka pesticida (MRL) u prehrambenim proizvodima.

Lista trećih zemalja za izvoz u EU

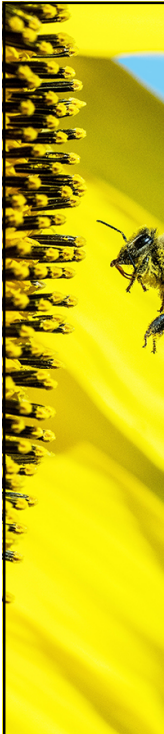
- Od posebne važnosti za trgovinu medom je 'popis trećih zemalja'.
- Zakonodavstvo EU zabranjuje uvoz meda iz zemalja koje nisu na 'listi trećih zemalja'.
- Popis se sastoji od zemalja koje imaju uspostavljen sistem za ispitivanje kvaliteta izvoza meda i efikasno sprečavaju izvoz meda koji nije u skladu sa uslovima EU.

-
- Pored ovih specifičnosti na nivou proizvoda i zbog bezbednosti hrane, izvoz meda u EU je ograničen na zemlje koje su na listi trećih zemalja

Lista navodi zemlje van EU kojima je dozvoljeno da izvoze med u EU (2012/302/ES).

Zemlji koja nije na listi nije dozvoljeno da izveze med u EU. Da bi jedna zemlja van EU bila na listi, ta zemlja bi trebalo da poseduje **Plan monitoringa rezidua za analizu ostataka antibiotika, sulfonamidi, pesticida i teških metala.**

Naša zemlja se nalazi na listi!

Lista zemalja kojima je odobren izvoz meda u EU

- Na listi se nalaze (44 zemalja): Argentina, Jermenija, Australija, Bosna i Hercegovina, Brazil, Kamerun, Kanada, Čile, Kina, Kuba, Etiopija, El Salvador, Francuska Polinezija, Gana, Gvatemala, Indija, Izrael, Jamajka, Kirgizstan, Liban, Makedonija, Madagaskar, Meksiko, Moldavija, Crna Gora, Nova Kaledonija, Novi Zeland, Nikaragva, Pitkern Ostrva, Ruanda, Rusija, San-Marino, **Srbija**, Švajcarska, Tajvan, Tanzanija, Tajland, Turska, Uganda, Ukrajina, Urugvaj, SAD, Vijetnam i Zambija.

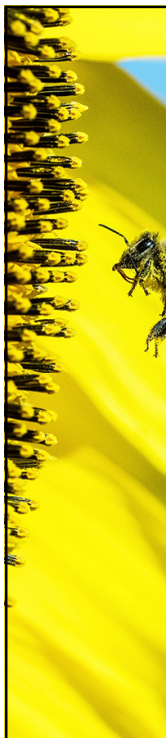

Plan praćenja rezidua (RMP)

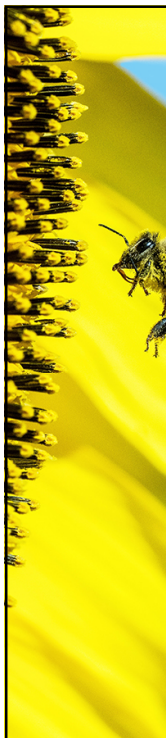
Plan praćenja rezidua (RMP) je potreban kako bi se dobilo mesto na EU listi trećih zemalja

- RMP mora potvrditi da med uvezen u EU ne sadrži zabranjene ostatke, kao što su hloramfenikol i drugi veterinarski lekovi.
- U načelu, odobrenje RMP je na nivou EU i vlada trećih zemalja.
- Pored Plana monitoringa u trećoj zemlji, proizvod mora da ispuni sve zakone namirnica EU i mora da ispunjava uslove navedene u Direktivi EU 2001/110/EC u odnosu na med

Necarinske barijere za izvoz meda

- Necarinske barijere za izvoz meda često igraju mnogo veću ulogu za izvoznike nego carinske barijere
- Što se tiče EU, posebno se poljoprivredni proizvodi suočavaju sa širokim spektrom necarinskih barijera.
- Najznačajnije necarinske barijere kada je u pitanju izvoz prirodnog meda u EU su **tehničke barijere u trgovini** (TBT).
- Sadašnje tehničke prepreke za izvoz meda odnose na *zdravstvene, sanitarne, propise o dobrobiti životinja i ekološke propise; standarde kvaliteta; bezbednosne i industrijske standarde; uredbe za pakovanje i obeležavanje.*
- Neke od necarinskih barijera za pojedinačne tarifne oznake su se skoro udvostručile, sa **32% na 59%** od 1994. do 2004. godine.

Zdravstveni sertifikat

- Pored toga radi dozvole za izvoz u EU zemlje na listi
- svaka serija meda mora biti praćena zdravstvenim sertifikatom
- koji je potpisan i overen od strane ovlašćenog veterinarskog službenika nacionalnog nadležnog organa

Obeležavanje i etiketiranje meda

- Generalna direktiva o hrane (2000/13/EC) se primenjuje
- Posebno med koji se prodaje u EU mora da se pridržava pravila etiketiranja kao što je navedeno u Direktivi 2001/110/EZ
- Direktiva 2001/110EC određuje uslove za izvoznike meda koji će morati da se pridržavaju iste kako bi prodali svoje proizvode na EU tržištu

Zdravstveni sertifikat

- Treba da prati svaku pošiljku serije meda.
- Svrha ovog sertifikata je da potvrdi da med koji se izvozi zadovoljava zahteve o zdravlju životinja ekvivalentne onima u EU.
- Ova potvrda mora biti izdata od strane nadležnog veterinarskog organa u zemlji otpreme.
- Po ulasku meda u EU priloženi sertifikati moraju biti overeni i provereni od strane nadležnih veterinarskih zvaničnika EU u određenom graničnom mestu za inspekciju (BIP).

Evidentno je da je EU postavila visoke standarde u pogledu logističkih zahteva za izvoz meda i inostrani dobavljači koji imaju veze sa dobro organizovanim prevozniciima u zemljama EU su u boljoj poziciji da ispunjavaju zahteve EU.

Kvote i uvozne tarife

- EU je 2000. godine ukinula plaćanje carinskih dažbina na sve industrijske i poljoprivredne proizvode koji se izvoze iz Srbije u EU
- Primenom autonomnih trgovinskih mera (ovo obuhvata sve osim malog broja poljoprivrednih proizvoda koji su zaštićeni preferencijalnim tarifnim kvotama)

Zaštita životne sredine i socijalni (radni) zahtevi

- To su dodatni, nepravni zahtevi izvan okvira zakonodavstva
- Glavne kategorije dodatnih zahteva su: zaštita životne sredine i socijalni (radni) zahtevi
- ISO 14001 certifikat, kao i kroz druge certifikate, uključujući organske
- Socijalni zahtevi mogu se temeljiti na standardima ILO-a (o radnim uslovima) ili fer trgovini

Higijena, sledljivost i sistem upravljanja kvalitetom i bezbednošću

- Prema propisima EU, Uredbi EC 852/2004 svi oblici hrane moraju se nadzirati i kontrolisati u svim fazama proizvodnje kako bi se proverila ispunjenost zahteva u pogledu higijene
- Propisi poznati kao „higijenski paket“ definišu ciljeve bezbednosti hrane pri čemu se određuje da je odgovornost za primenu bezbednosnih mera kojima se garantuje bezbednost hrane na subjektima u poslovanju hranom.

*Uredba (EZ) br. 852/2004 Evropskog parlamenta i Saveta od 29. aprila 2004. o higijeni hrane, OJ L 139, 30.4.2004, p. 1–54, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32004R0852>

ISO 22000, BRC i IFS

- Ovaj integrisani sistem odnosi se na čitav lanac hrane, od farme do mesta prodaje potrošaču, kao i maksimalan nivo higijene u svim fazama proizvodnje i prometa.
- Najvažniji sistemi upravljanja bezbednošću hrane u EU po redosledu važnosti su **ISO 22000, BRC i IFS**.
- **Njihova odgovornost je i u uspostavljanje sistema sledljivosti i pisanih procedura za sve sastojke, oblike hrane, kao i životinje koje ulaze u sastav hrane (zdrave pčele).**
- Nadležno telo zemlje u kojoj posluje taj subjekat, vrši stalne kontrole ispunjenosti zahteva i u slučaju nepridržavanja propisa, sprovodi hitne korektivne mere.

HACCP

- Uskladiti proizvodne procese sa dobrom proizvođačkom praksom (GMP*) i uspostaviti sistem HACCP
- Sistem za menadžment bezbednosti hrane zasnovan na analizi rizika od opasnosti po zagađivanje hrane i primeni odgovarajućih mera u kritičnim tačkama proizvodnih procesa u kojima se obavlja redovna kontrola stanja mera)
- HACCP je skraćenica od engleskog izraza „Hazard Analysis and Critical Control Points“
- Obezbediti dokaze za državne organe o njegovoj primeni (sertifikat o usaglašenosti sa pristupom HACCP, a u poslednje vreme sa standardom ISO 22000:2006 u kome je standardizovan ovaj pristup)

*

GMO

- EU je uspostavila striktna uputstva vezana za hranu koja sadrži GMO
- Presudom Evropskog suda pravde u septembru 2011. godine utvrđeno je da među sa tragovima polena od genetski modifikovanih useva je potrebna posebna dozvola i obeležavanje pre nego što se može prodati u Evropi
- Med koji sadrži genetski modifikovan polen neće morati da budu označen da sadrži GMO (u skladu sa odlukom Evropskog parlamenta iz 2014. godine).

GMO regulativa

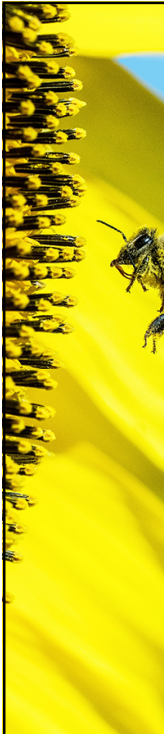
- GMO sastojak koji prelazi prag od 0,9% u proizvodu treba se označava kao GMO.
- Evropski parlament je doneo odluku koja će kao posledicu imati da se med u kome ima GMO polena ne označava posebno pošto je polen proglašen sastavnim delom meda, što u praksi znači da ako med sadrži manje od 0,9% GMO polena, ne mora biti označen.

Organska sertifikacija

- Organski med predstavlja važan segment na evropskom tržištu meda.
- Evropski uvoznici će sve više zahtevati dokaze o organskoj sertifikaciji meda.
- EU je postavila pravila ako se med na tržištu prodaje kao "organski".
- Ona su propisana Uredbom Saveta (EC) 834/2007, a potom i Uredbama (EC) 889/2008 i 1235/2008.

Ključni zahtevi EU za organsko pčelarstvo

- Košnica mora biti postavljena u prostoru, sa radijusom od 3 km, koji je bez kontaminacije hemikalijama iz izvora kao što su industrijski kompleksi, aerodromi ili glavni putevi.
- Usevi na kojima se pčele hrane ne smeju biti hemijski obrađeni.
- Veštačka hrana za pčele mora biti sertifikovana kao organska.
- Bolesti ne smeju biti tretirane sa veterinarskim lekovima, već samo sa odobrenim organskim materijama.
- Pčele ne smeju biti ošamućene, dok se uzima med.
- Košnice treba da budu od prirodnih materijala.

Izvozni zahtevi

- Potrebno je biti registrovan za izvoz na svetsko tržište, za EU
- Uz odobren izvozni veterinarski broj, objekat treba da bude registrovan kod Ministarstva za polj.
- Pridržavanje pravila za pakovanje i standardizacija koja se zahteva u zemljama gde se planira izvoz i zadovoljavanje svih pravnih i dodatnih zahteva koje EU propisuje za uvoz meda.

HVALA VAM NA PAŽNJI

CILJEVI PREDAVANJA

- razumevanje glavnih karakteristika proizvodnih faktora vezanih za menadžment pčelarske industrije u Evropskoj uniji i evropskog tržišta meda;
- osposobljenost za razumevanje glavnih potencijala i izazova pčelarske industrije u Evropskoj uniji;
- osposobljenost za kritičko sagledavanje glavnih pokazatelja uvoza i izvoza meda u Evropskoj uniji;

ISHODI

- Primena znanja i kritička diskusija o pitanjima vezanim za profitabilnost pčelarske industrije u EU;
- Analiza odgovarajućih parametara za ocenu profitabilnosti pčelarske industrije u Evropskoj uniji;
- Analiza kretanja spoljnotrgovinskog bilansa meda u EU i evropskog tržišta meda;

SITUACIONA ANALIZA INDUSTRIJE MEDA

- PROIZVODNJA MEDA U EU
- UVOZ MEDA U EU
- IZVOZ MEDA IZ EU
- GLAVNI IZAZOVI

Pčelarska industrija predstavlja veoma značajan sektor u evropskoj poljoprivredi

- EU trenutno ima oko 600 000 pčelara sa oko 20 miliona košnica, od kojih su 95% ne-profesionalni pčelari
- U cilju poboljšanja proizvodnje i marketinga pčelinjih proizvoda u Uniji, nacionalni programi za pčelarstvo se pripremaju na svake 3 godine
- Nacionalni programi su delimično finansirani od strane Unije, a delimično od strane država članica
- Pčelarstvo je u EU generisalo godišnju dodatnu vrednost od **1 milijarde €**, ali takođe doprinosi evropskoj poljoprivredi u ukupnom iznosu od **€ 22 milijarde** kroz oprašivanje, koje je ključni element u reproduktivnom ciklusu useva i biljaka
- Skoro polovina košnica u EU je koncentrisana u ovim zemljama članicama: **Španija (15%), Rumunija (12%), Grčka (11%), Poljska (10%), Francuska (9%) i Italija (8%), Mađarska (6%)**

Proizvodnja meda u EU

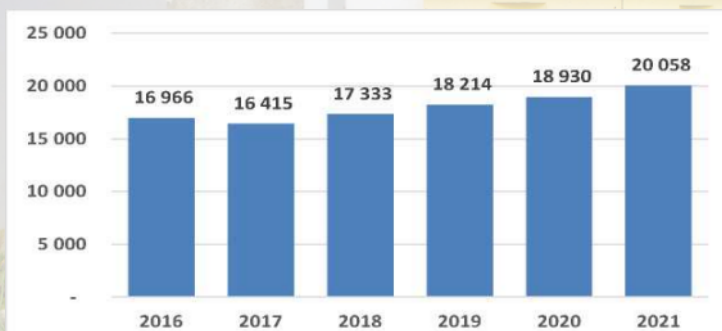
- U 2018. pokazuju da je u EU bilo približno 17,3 miliona košnica kojima upravlja 615 058 pčelara.
- Od tada je broj košnica porastao na 18,9 miliona u 2020. godini i na 20 miliona košnica u 2021. godini.
- Međutim, da ne postoji usaglašena metoda za definisanje pčelara, niti za procenu broja pčelara, pa promena tog broja ne mora nužno da odražava opšti trend u sektoru.

Proizvodnja meda u EU

- Proizvodnja u EU opala je za oko 16% sa 258 610 tona*.
- EU ne proizvodi dovoljno meda da pokrije rastuću potražnju.
- Glavni dobavljač uvoznog meda EU u 2020. god. bila je Ukrajina (31% uvoza), a zatim Kina (21% uvoza).

*Izvor: EC COM(2023) 11 final REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL on the implementation of apiculture programmes

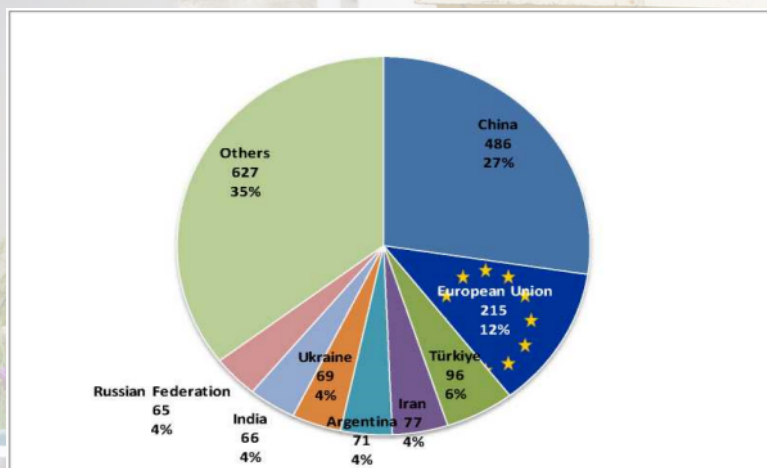
Rast broja košnica U EU (u hiljadama)

Izvor: EC COM(2023) 11 final REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL on the implementation of apiculture programmes

(u 1 000 T)	2020	2021	Udeo u svetskoj proizvodnji
Kina	466	486	27%
Evropska unija (27)	230	215	12%
Turska	104	96	5%
Iran	74	77	4%
Argentina	72	71	4%
Ukrajina	68	69	4%
Indija	65	66	4%
Ruska Federacija	66	65	4%
Meksiko	54	62	4%
Sjedinjene Američke Države	67	57	3%
Brazil	52	56	3%
Kanada	38	41	2%
Ujedinjena Republika Tanzanija	31	32	2%
Republika Koreja	30	30	2%
Angola	23	23	1%
Vijetnam	21	22	1%
Novi Zeland	27	21	1%
Kenija	18	17	1%
Centralna Afrička Republika	17	17	1%
Uzbekistan	13	14	1%
Etiopija	13	13	1%
Urugvaj	14	13	1%
Tajland	12	12	1%
Ostali	197	198	11%
	1 774	1 772	

Svetska proizvodnja meda

Izvor:Ekspertska grupa za poljoprivredna tržišta 20.04.2023.

Svetski uvoz meda po regionima

	2020		2021		Udeo u svetskom uvozu	
	Tona	1 000 €	Tona	1 000 €	Tona	1 000 €
Evropska unija	174 912	359 961	173 511	406 804	28.3%	23.6%
Severna Amerika	203 866	414 638	228 496	595 904	37.3%	34.5%
od kojih SAD	196 641	386 424	220 232	563 566	35.9%	32.7%
Azija	84 234	329 769	81 481	356 622	13.3%	20.7%
od kojih Japan	49 348	152 043	47 132	143 515	7.7%	8.3%
Kina	4 222	77 824	4 809	88 956	0.8%	5.2%
Druge evropske zemlje	64 856	152 562	59 645	167 144	9.7%	9.7%
Zemlje Bliskog i Srednjeg istoka	43 841	167 201	41 001	135 313	6.7%	7.8%
Afrika	16 225	25 993	18 037	25 658	2.9%	1.5%
Okeanija i polarni regioni	7 945	35 883	7 984	31 089	1.3%	1.8%
Centralna Amerika i Karibi	1 820	4 524	1 664	4 360	0.3%	0.3%
Južna Amerika	932	2 263	989	2 839	0.2%	0.2%
Ukupno	598 632	1 492 795	612 808	1 725 733		

Izvor:Ekspertska grupa za poljoprivredna tržišta 20.04.2023.

EU uvoz meda

- EU je 2021.god. uvezla 173 403 tone meda u ukupnoj vrednosti od 406,1 milion evra.
- EU je drugi najveći uvoznik meda u svetu, posle SAD, a Ukrajina je glavni snabdevač.
- Od 2019. uvoz u EU iz Ukrajine porastao je sa 44 523 tone u 2019. na 53 777 tona u 2021. god.
- U istom periodu, uvoz iz Kine, drugog najvećeg snabdevača EU, takođe je porastao sa 45 108 na 48 109 tona, dok je uvoz trećeg i četvrtog EU dobavljača, Argentine i Meksika, opao sa 21 269 tona odnosno 18 205 tona u 2019. god. na 14 396 i 15 486 tona u 2021. god
- Med uvezen iz zemalja koje nisu članice EU obično je jeftiniji od meda proizvedenog u EU , a u 2021.god. prosečna uvozna cena je bila 2,34 evra/kg

Uvoz meda u EU prema poreklu (u tonama)

Izvor:Ekspertska grupa za poljoprivredna tržišta 20.04.2023.

	2019 % Izvan EU		2020 % Izvan EU		2021 % Izvan EU		2022 % Izvan EU		U poređenju sa 2021. godinom
Kina	45 108	27.0%	36 790	21.0%	48 139	27.7%	68 360	35.9%	+42.0%
Ukrajina	44 523	26.6%	54 802	31.3%	53 836	31.0%	46 094	24.2%	-14.4%
Argentina	21 269	12.7%	22 816	13.0%	14 396	8.3%	19 446	10.2%	+35.1%
Meksiko	18 205	10.9%	17 393	9.9%	15 486	8.9%	13 797	7.2%	-10.9%
Turska	2 977	1.8%	3 186	1.8%	4 676	2.7%	7 479	3.9%	+60.0%
Kuba	6 477	3.9%	6 993	4.0%	7 052	4.1%	6 571	3.4%	-6.8%
Vijetnam	504	0.3%	598	0.3%	924	0.5%	6 362	3.3%	
Brazil	3 562	2.1%	6 079	3.5%	7 934	4.6%	5 759	3.0%	-27.4%
Drugi	24 473	14.6%	26 256	15.0%	21 068	12.1%	16 723	8.8%	-20.6%
Izvan EU	167 097		174 912		173 511		190 591		+9.8%
% Promena			+4.7%		-0.8%				

Uvoz meda u EU prema poreklu (u hiljadama evra)
Izvor:Ekspertska grupa za poljoprivredna tržišta 20.04.2023.

	2019 % Izvan EU		2019 % Izvan EU		2019 % Izvan EU		2019 % Izvan EU		U poređen ju sa 2021
Ukrajina	74 690	21.0%	83 696	23.3%	101 595	25.0%	121 079	24.0%	+19.2%
Kina	63 182	17.8%	50 613	14.1%	65 739	16.2%	108 238	21.5%	+64.6%
Argentina	48 544	13.7%	50 121	13.9%	39 412	9.7%	64 276	12.7%	+63.1%
Meksiko	46 557	13.1%	38 600	10.7%	44 634	11.0%	50 597	10.0%	+13.4%
Novi Zeland	18 785	5.3%	30 759	8.5%	32 663	8.0%	32 617	6.5%	-0.1%
Brazil	9 522	2.7%	13 209	3.7%	21 982	5.4%	20 791	4.1%	-5.4%
Turska	10 302	2.9%	10 623	3.0%	11 830	2.9%	19 604	3.9%	+65.7%
Kuba	13 654	3.8%	12 806	3.6%	14 653	3.6%	17 468	3.5%	+19.2%
Ostali	70 045	19.7%	69 534	19.3%	74 295	18.3%	69 487	13.8%	-6.5%
Izvan EU	355 283		359 961		406 803		504 156		+23.9%
% Promena			+1.3%		+13.0%				

Uvoz EU iz trećih zemalja po državama članicama (u tonama)
Izvor:Ekspertska grupa za poljoprivredna tržišta 20.04.2023.

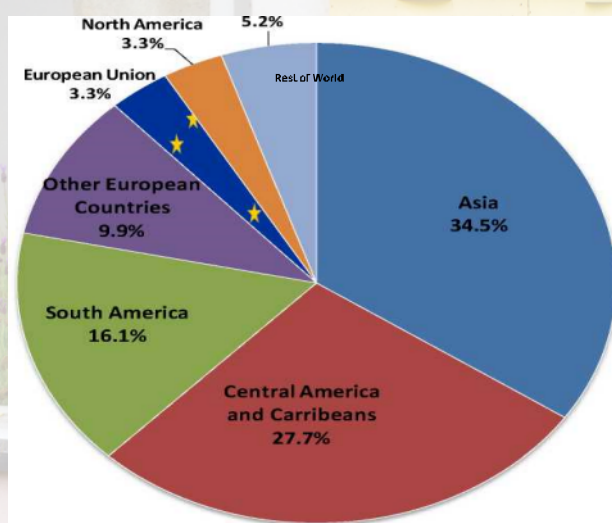
	2020 % Izvan EU		2021 % Izvan EU		2022 % Izvan EU		U poređenju sa 2021
DE	57 197	32.7%	51 886	29.9%	52 034	27.3%	+0.3%
BE	25 645	14.7%	25 645	14.8%	33 240	17.4%	+29.6%
PL	32 114	18.4%	32 114	18.5%	27 348	14.3%	-14.8%
ES	14 480	8.3%	14 480	8.3%	18 158	9.5%	+25.4%
PT	7 079	4.0%	7 079	4.1%	10 115	5.3%	+42.9%
NL	5 035	2.9%	5 035	2.9%	9 924	5.2%	+97.1%
IT	4 301	2.5%	4 301	2.5%	7 079	3.7%	+64.6%
FR	6 771	3.9%	6 771	3.9%	6 475	3.4%	-4.4%
IE	2 467	1.4%	2 467	1.4%	4 296	2.3%	+74.2%
RO	4 126	2.4%	4 126	2.4%	3 795	2.0%	-8.0%
CZ	3 832	2.2%	3 832	2.2%	3 374	1.8%	-12.0%
Ostali	11 867	6.8%	15 777	9.1%	14 753	7.7%	-6.5%
EU	174 912		173 511		190 591		+9.8%

Prosečna jedinična vrednost u EU za uvezeni med (€/kg) prema poreklu
Izvor:Ekspertska grupa za poljoprivredna tržišta 20.04.2023.

	2019	2020	2021	2022	2022/2021 %
Kina	1.40	1.38	1.37	1.58	+15.9%
Ukrajina	1.68	1.53	1.89	2.63	+39.2%
Argentina	2.28	2.20	2.74	3.31	+20.7%
Meksiko	2.56	2.22	2.88	3.67	+27.2%
Turska	3.46	3.33	2.53	2.62	+3.6%
Kuba	2.11	1.83	2.08	2.66	+27.9%
Vijetnam	1.39	1.33	1.71	2.01	+17.5%
Brazil	2.67	2.17	2.77	3.61	+30.3%
Čile	2.71	2.72	3.50	4.03	+15.1%
Moldavija	2.69	2.26	3.24	3.57	+10.1%
Urugvaj	1.99	1.78	2.69	3.27	+21.4%
Novi Zeland	28.52	29.13	28.10	18.84	-33.0%
Velika Britanija	4.29	4.23	4.13	4.27	+3.3%
Indija	1.66	1.70	1.70	1.77	+4.2%
Gvatemala	2.31	2.44	3.30	4.18	+26.7%
Izvan EU	2.13	2.06	2.34	2.65	+12.8%
Izvan EU (bez NZ)	1.91	1.75	1.97	2.26	+14.5%

Svetski izvoznici meda (2021)

Izvor:Ekspertska grupa za poljoprivredna tržišta 20.04.2023.

EU Izvoz meda

- Obim izvoza iz EU je mnogo manji u poređenju sa uvozom.
- EU je 2021. god. izvezla 25 421 tonu meda u ukupnoj vrednosti od 146,4 miliona evra, što predstavlja oko 15% obima uvoza meda u EU .
- Glavna izvozna tržišta meda iz EU su Ujedinjeno Kraljevstvo, Švajcarska, Saudijska Arabija, SAD i Japan.
- Prosečna izvozna cena u 2021. godini iznosila je 5,76 evra/kg.

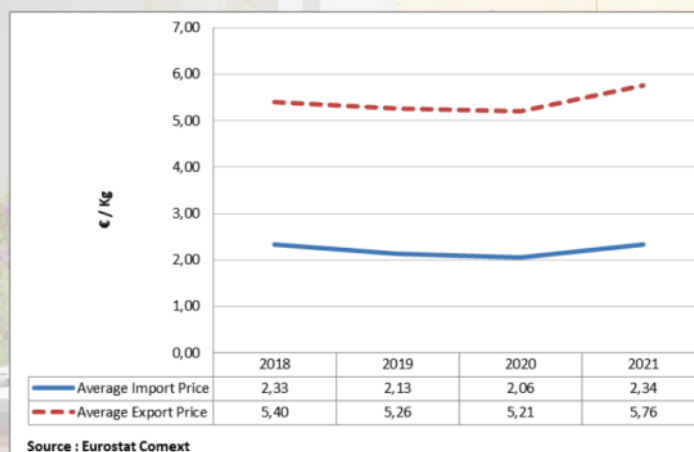
Izvoz meda iz EU po destinaciji (u tonama)

Izvor:Ekspertska grupa za poljoprivredna tržišta 20.04.2023.

	2019 % Izvan EU		2020 % Izvan EU		2021 % Izvan EU		2022 % Izvan EU		U poređenju sa 2021. godinom
Velika Britanija	7 832	28.5%	8 016	25.5%	4 576	18.0%	4 549	18.2%	-0.6%
Švajcarska	3 438	12.5%	4 034	12.8%	3 908	15.4%	3 896	15.6%	-0.3%
SAD	2 825	10.3%	3 408	10.8%	2 793	11.0%	3 183	12.7%	+14.0%
Japan	1 992	7.3%	2 154	6.9%	2 131	8.4%	2 810	11.2%	+31.9%
Saudijska Arabija	2 815	10.3%	3 817	12.1%	3 306	13.0%	2 432	9.7%	-26.4%
Kanada	969	3.5%	984	3.1%	1 344	5.3%	1 297	5.2%	-3.5%
Izrael	620	2.3%	680	2.2%	613	2.4%	980	3.9%	+60.1%
U.A.Emirati	815	3.0%	1 201	3.8%	932	3.7%	912	3.6%	-2.1%
Ostali	6 127	22.3%	7 144	22.7%	5 820	22.9%	4 966	19.8%	-14.7%
Izvan EU	27 432		31 437		25 423		25 024		-1.6%
% Promena			+14.6%		-19.1%				

Prosečne cene meda koji se uvozi i izvozi iz EU

Izvor:Ekspertska grupa za poljoprivredna tržišta 20.04.2023.

Prosečna jedinična vrednost u EU za izvezeni med (€/kg) prema odredištu

Izvor:Ekspertska grupa za poljoprivredna tržišta 20.04.2023

	2019	2020	2021	2022	2022/2021 %
Velika Britanija	3.98	3.75	4.93	5.14	+4.3%
Švajcarska	5.41	5.68	5.82	6.33	+8.8%
SAD	6.29	5.77	6.67	6.47	-3.1%
Japan	5.75	6.53	6.88	6.58	-4.4%
Saudijska Arabija	7.53	6.43	6.04	7.06	+16.8%
Kanada	3.89	3.86	4.08	4.62	+13.3%
Izrael	2.84	2.82	2.81	3.09	+10.2%
U.A. Emirati	7.51	7.72	8.10	8.16	+0.8%
Maroko	2.80	2.57	3.43	4.00	+16.5%
Norveška	5.39	5.27	5.74	6.47	+12.7%
Hong Kong	6.99	6.79	6.62	7.66	+15.7%
Bosna i Hercegovina	4.78	4.58	4.07	4.22	+3.9%
Kina	7.44	6.32	5.87	6.99	+19.0%
Filipini	6.01	5.89	6.37	6.11	-4.1%
Indija	5.78	5.35	5.97	6.16	+3.3%
Izvan EU	5.26	5.21	5.76	6.08	+5.5%

Glavni izazovi

- Profitabilnost je ključna za održivost industrije pčelarstva.
- Kao i drugi poljoprivredni proizvođači, pčelari moraju da se nose sa izazovima proizvodnje i tržišta.
- Kada je u pitanju proizvodnja, različiti faktori mogu uticati na produktivnost pčelarstva.
- Bolesti, izloženost hemikalijama, gubitak biljnog diverziteta, nepovoljni klimatski uslovi ili pogoršanje prirodnih staništa pčela usled prirodnih ili ljudskih faktora ugrožava proizvodni kapacitet košnica.
- Ovi faktori takođe mogu biti među uzrocima zdravstvenih problema pčela i visokih stopa mortaliteta pčela registrovanih poslednjih decenija.

Glavni izazovi

- Ne samo da gubici pčelinjeg društva utiču na ekonomsku održivost pčelarstva, već su izvor mnogo šire zabrinutosti, s obzirom na ulogu pčela u prirodnom zaprašivanju gajenih useva i divljih biljaka, a samim tim i u očuvanju životne sredine i proizvodnji hrane.
- Što se tiče tržišta, svetski konkurenti sa nižim troškovima proizvodnje i nižim cenama predstavljaju pretnju tržišnom udelu proizvođača iz EU.
- Neusaglašenost sa pravilima EU o standardima proizvodnje i označavanja utiče na prihod pčelara
- Na snazi su učestale provere kako bi se obezbedila fer konkurencija na tržištu EU zbog pojave nedozvoljenih tržišnih praksi (npr. falsifikovanje meda sa šećerom).
- Sve veće količine lažnog meda ugrožavaju pčelarstvo širom sveta, uključujući i zemlje Evropske unije.

Zaključne napomene

- EU je drugi svetski proizvođač meda u iznosu 215 000 tona u 2021.godini.
- Na prvom mestu se nalazi Kina sa 486 000 tonau 2021.godini.
- Ukupan broj EU košnica raste (20 miliona košnica u 2021.god.)

Zaključne napomene

- Uvoz potreban za pokrivanje potražnje meda u EU.
- Kina i Ukrajina ostaju ključni dobavljači.
- Trgovinski bilans meda u EU ostaje uglavnom negativan: Uvoz>Izvoz
- Uvozne i izvozne cene rastu, dok uvozne cene ostaju na relativno niskom nivou.

Zaključne napomene

- Pčelarstvo ima ključnu ulogu u evropskom poljoprivrednom sektoru.
- Sektor ostvaruje godišnju vrednost od 1. milijarde evra.
- Sem toga, sektor takođe ostvaruje doprinos u ukupnom iznosu od najmanje 22 milijarde od oprašivanja.
- Pčelarstvo je stoga od najveće važnosti za podršku poljoprivrednom sektoru EU, čime se podstiče održivi razvoj ruralnih područja i održavanje biodiverziteta.

Evropska podrška pčelarstvu i nacionalni programi za pčelarstvo

Prof. dr Jelena Vapa Tankosić
Prof. dr Vladimir Medović

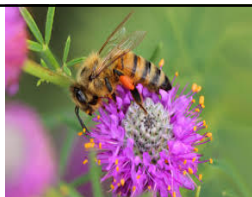
CILJEVI PREDAVANJA

- razumevanje glavnih principa evropske podrške pčelarstvu;
- osposobljenost za razumevanje mera iz nacionalnih programa za pčelarstvo u Evropskoj uniji;
- osposobljenost za kritičko diskutovanje o finansijskim mehanizmima za razvoj i podršku EU pčelarstva;

ISHODI

- primena znanja i diskusija o pitanjima vezanim za nacionalne programe pčelarstva u okviru EU;
- kritičko sagledanje alokacije i raspodele sredstava po merama kao i zemalja korisnika ovih mera u EU;

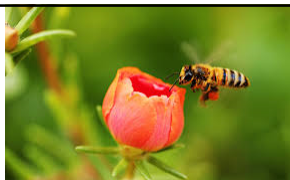
Nacionalni programi za pčelarstvo u Evropskoj uniji

- U trogodišnjem periodu, nacionalni programi pčelarstvo sufinansiraju se od strane Evropske unije.
- Budžeti za nacionalne programe pčelarstva trebaju biti odobreni od strane Evropske komisije.
- Potom, na osnovu alokacije dodeljene svakoj zemlji EU, programi se dodatno prilagođavaju.

Nacionalni programi za pčelarstvo

- Zemlje EU takođe izrađuju godišnje izveštaje o primeni nacionalnih programa pčelarstva.
- Za period 2020-22.god, 240 miliona evra je potrošeno na nacionalne programe pčelarstva u EU, što predstavlja povećanje od 11% u poređenju sa raspoloživim sredstvima 2017-19.
- Polovina sredstava dolazi iz budžeta EU, a druga polovina iz budžeta zemalja EU, kako je odobreno EU Odlukom o sprovođenju 2021/974.

Nacionalni programi za pčelarstvo

- Za nacionalne programe pčelarstva 36 miliona evra godišnje za 2017-2019
- Sredstva u vrednosti od 40 miliona godišnje u okviru programa 2020-2022
- Izmena u 2021. kako bi se produžilo trajanje programa i povećala budžetska izdvajanja na 60 miliona evra godišnje od 2021.godine
- Polovina ovog iznosa predstavlja doprinos EU, a druga polovina država članica- sufinansiranje.

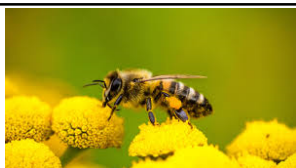
Pravna osnova za nacionalne programe pčelarstva

- Uredba (EU) 1308/2013 o uspostavljanju zajedničke organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda, dopunjena Delegiranom uredbom Komisije (EU) 2015/1366.
- Uredba Komisije za sprovođenje (EU) 2015/1368 utvrđuje detaljna pravila za primenu nacionalnih programa pčelarstva.

Pravna osnova za nacionalne programe pčelarstva

- Programi 2020-2022 i njihovo finansiranje odobreni su kroz Odluku o sprovođenju Komisije (EU) 2019/974 od 12. juna 2019.
- Ovi programi su izmenjeni 2021. godine kako bi se produžili do kraja 2022. godine i povećao godišnji budžet sa 40 miliona do 60 miliona evra.
- Izmenjeni programi su odobreni Odlukom o sprovođenju Komisije (EU) 2021/974 od 9. juna 2021.

Mere za podršku EU pčelarstvu

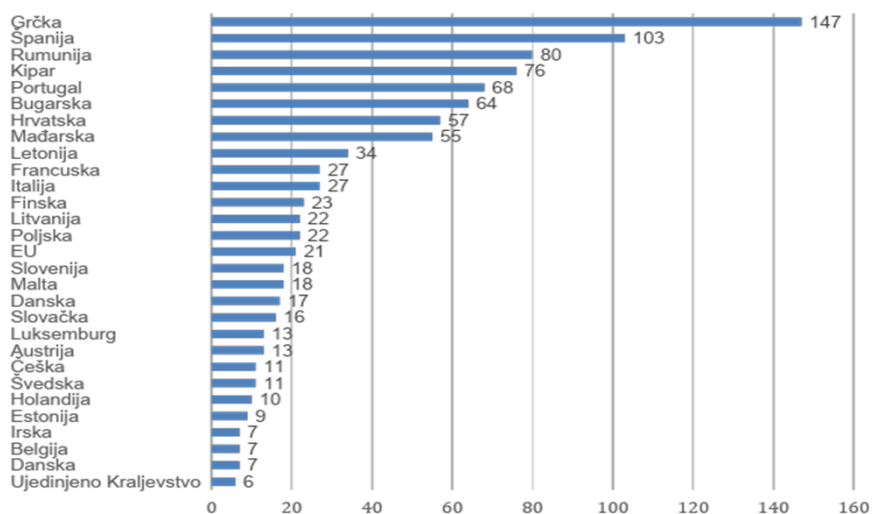
- Mere Zajedničke poljoprivredne politike Evropske unije koje podržavaju sektor pčelarstva moraju da budu u skladu sa pravilima ZPP (EU)
- Osam mera za podršku pčelarstvu
- Koherentnost mera za podršku pčelarstvu se usaglašava na visokom nivou EU
- Analiza potreba i ciljeva, kao i njihovo ostvarenje, se izvršava na nacionalnom nivou

Aktuelne mere podrške u EU pčelarstvu

- Mera A: Tehnička pomoć
- Mera B: Borba protiv štetočina u košnicama i to posebno varoe
- Mera C: Racionalizacija seljenja košnica
- Mera D: Analize pčelarskih proizvoda
- Mera E: Obnavljanje košnica
- Mera F: Primenjeno istraživanje
- Mera G: Monitoring tržišta
- Mera H: Poboljšanje proizvoda

Prosečan broj košnica po pčelaru u 2018 u EU

**Doprinos EU
nacionalnim
programima
pčelarstva
2020 - 2022
državama
članicama
(u EUR)**

*Izvor: Apiculture
Programmes Overview of
Annual Implementation
Reports for apiculture year
2021*

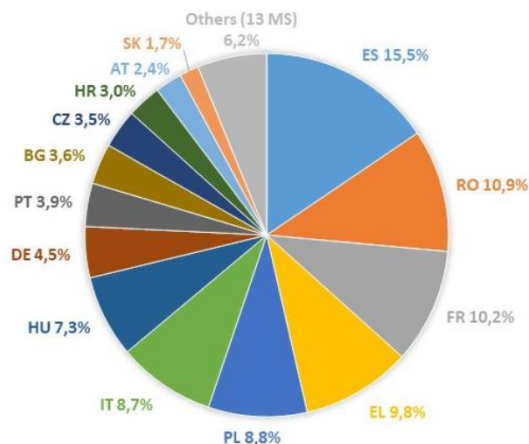
	2020	2021	2022
BE	160.330	422.967	422.967
BG	1.635.982	2.063.885	2.063.885
CZ	1.266.168	2.121.528	2.121.528
DK	175.240	295.539	295.539
DE	1.656.621	2.790.875	2.790.875
EE	100.000	140.473	140.473
IE	45.000	61.640	61.640
EL	3.235.867	6.162.645	6.162.645
ES	5.634.999	9.559.944	9.559.944
FR	3.454.130	6.419.062	6.419.062
HR	1.000.850	1.913.290	1.913.290
IT	3.544.718	5.166.537	5.166.537
CY	100.000	169.653	169.653
LV	207.500	328.804	328.804
LT	486.900	549.828	549.828
LU	15.337	30.621	30.621
HU	3.120.330	4.271.227	4.271.227
MT	8.333	14.137	14.137
NL	190.000	295.172	295.172
AT	880.301	1.477.188	1.477.188
PL	3.937.807	5.024.968	5.024.968
PT	1.750.000	2.204.232	2.204.232
RO	5.248.731	6.081.630	6.081.630
SI	380.000	649.455	649.455
SK	734.909	999.973	999.973
FI	140.500	196.182	196.182
SE	330.857	588.545	588.545
EU27	39.441.410	60.000.000	60.000.000

Alokacija sredstava

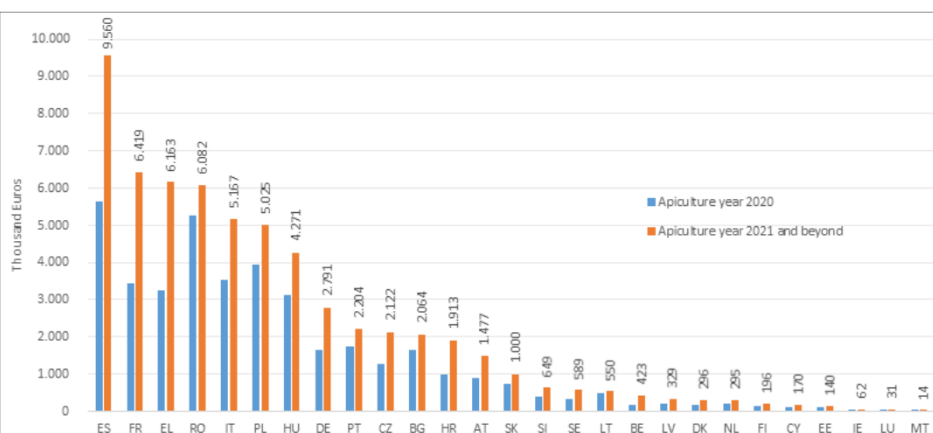
- Pravila za izračunavanje alokacije doprinosa EU programima pčelarstva kao što je navedeno u članu 4 Delegirane uredbe Komisije (EU) 2015/1366 zasnivaju se na proporciji košnica koje je prijavila svaka država članica koja učestvuje u programu, zajedno sa minimalnim doprinosom EU od 25.000,00 evra po programu.
- Međutim, ukoliko država članica zatraži manje od svog prava na osnovu svog udela u košnicama, preostala sredstva EU mogu se raspodeliti drugim državama članicama koje zatraže više od svog udela u finansiranju.

Raspodela budžeta EU po državama članicama za programe pčelarstva 2020 - 2022

Izvor: Apiculture Programmes Overview of Annual Implementation Reports for apiculture year 2021

Alokacija doprinosa EU po državi članici za 2020-2022

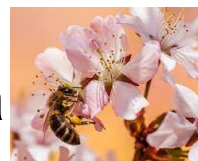
Izvor: EC COM(2023) 11 final REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL on the implementation of apiculture programmes

Iskorišćenost sredstava

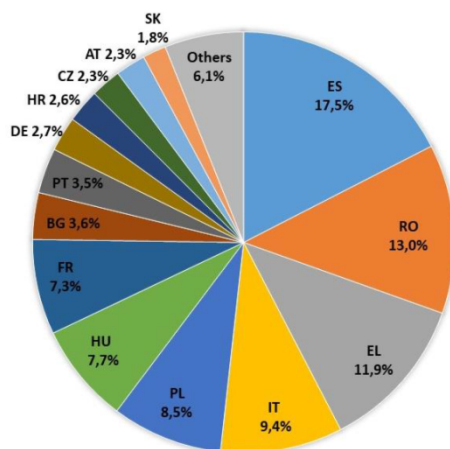
- Planirana sredstva u budžetu za pčelarstvo bila skoro u 2013, 2014, i 2015. su bila skoro u celosti iskorišćena (respektabilno 91%, 92% i 93%)
- Iako sredstva nisu u potpunosti iskorišćena, stopa apsorpcije je i dalje bila relativno visoka u 2019. i 2020. godini, ali je značajno opala u 2021.
- Ovaj pad u stopi korišćenja u 2021. može se objasniti značajnim povećanjem budžetskih izdvajanja u 2021
- Nekoliko država članica imalo je poteškoća u apsorbovanju zbog uvećanih sredstava, posebno one koje su dobile znatno veća sredstva nego 2019.

Iskorišćenost sredstava

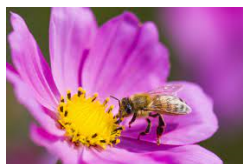

- U 2020. 21 država članica imala stopu apsorpcije od 80% ili više, a samo 6 je imalo ispod 80%;
- u 2021., samo 11 država članica imalo je stopu apsorpcije od 80% ili više, a 16 je bilo ispod 80%.
- U 2021. godini EU je imala 20,0 miliona košnica, što predstavlja povećanje od +5,9% u odnosu na 2020. godini
- U 2021. godini prosečna iskorišćenost raspoloživih sredstava bila je 78%.

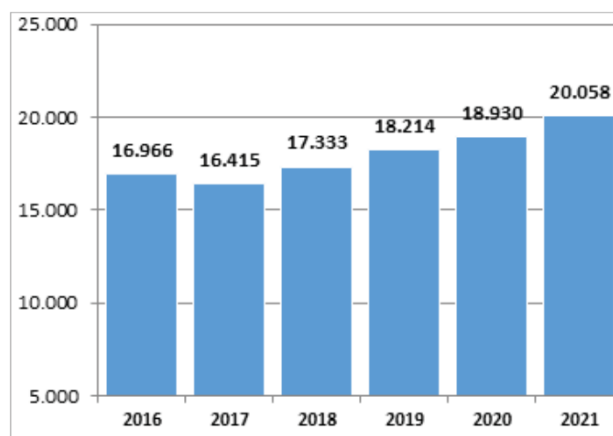
Udeo država članica u rashodima u 2021.godini

Izvor: Apiculture Programmes Overview of Annual Implementation Reports for apiculture year 2021

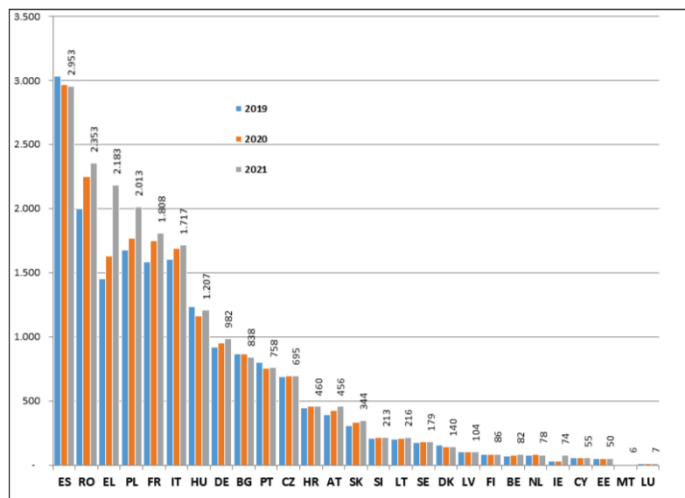

Evolucija broja košnica u EU u hiljadama

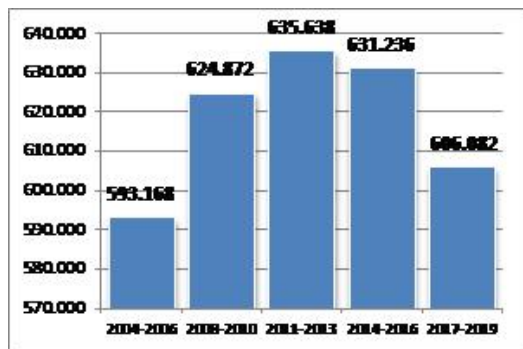
Izvor: EC COM(2023) 11 final REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL on the implementation of apiculture programmes

Godišnje obaveštenje država članica o broju košnica spremnih za zimu na svojoj teritoriji

Izvor: EC COM(2023) 11 final REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL on the implementation of apiculture programmes

Evolucija broja pčelara u EU

- Situacija se u velikoj meri razlikuje od država članica
- Nemačka je jedna od retkih zemalja članica koja je uspela da zaustavi pad broja pčelara
- Udruženje nemačkih pčelara je dalo prednost strategiji zapošljavanja pčelara i ponudilo početne kurseve koji su doveli do povećanja broja aktivnih pčelara
- Deo ovih akcija je finansiran merom "tehnička pomoć" programa

Pčelarstvo predstavlja veoma značajan sektor u evropskoj poljoprivredi

- EU trenutno ima oko 600 000 pčelara sa oko 20 miliona košnica, od kojih su 95% ne-profesionalni pčelari
- U cilju poboljšanja proizvodnje i marketinga pčelinjih proizvoda u Uniji, nacionalni programi za pčelarstvo se pripremaju na svake 3 godine
- Nacionalni programi su delimično finansirani od strane Unije, a delimično od strane država članica
- Pčelarstvo je u EU generisalo godišnju dodatnu vrednost od **1 milijarde €**, ali takođe doprinosi evropskoj poljoprivredi u ukupnom iznosu od **€ 22 milijarde** kroz oprašivanje, koje je ključni element u reproduktivnom ciklusu useva i biljaka
- Skoro polovina košnica u EU je koncentrisana u ovim zemljama članicama: **Španija (15%), Rumunija (12%), Grčka (11%), Poljska (10%), Francuska (9%) i Italija (8%), Mađarska (6%)**

Mere EU koje se odnose apikulturu

1. Tehnička pomoć za pčelare i grupacije pčelara;
2. Kontrola varoe;
3. Racionalizacija transhumance;
4. Mere za podršku laboratorije koja sprovodi fizičko-hemijske analize svojstva meda;
5. Mere za podršku obnavljanja košnica u Zajednici;
6. Saradnja sa specijalizovanim telima za sprovođenje primenjenih istraživanja programa u oblasti pčelarstva i pčelinjih proizvoda.

Član 225 (a) Uredbe Sveta (ES) br 1308/2013 EP i Saveta EU za uspostavljanje zajedničke organizacije tržišta poljoprivrednim proizvodima

- **modifikuje listu prihvatljivih mera za podršku pčelarstvu: proširuje obim i dodaje dve nove mere**

7. praćenje tržišta; ovo je nova mera koja bi mogla da se koristi na primer za praćenje proizvodnje i cene meda i pčelinjih proizvoda

8. unapređenje kvaliteta proizvoda sa ciljem eksploatacije potencijala proizvoda na tržištu; na primer da iskoristi potencijal matičnog mleča ili polena

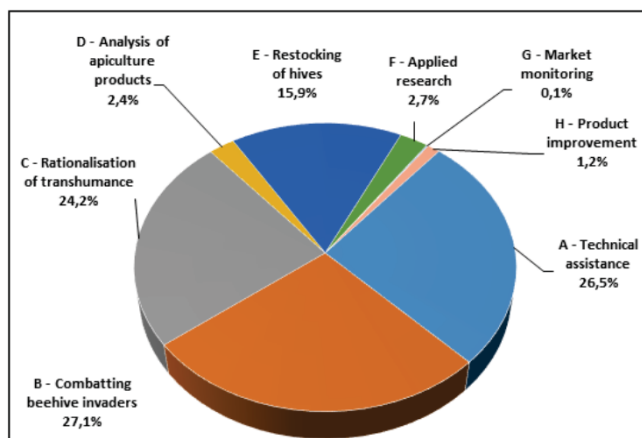

EU sredstva dostupna za nacionalne pčelarske programe

Sredstva EU za godinu	2019	2020	2021
EUR	36 000 000	39 441 410	60 000 000
Iznos fondova Unije koji koriste države članice u EUR	33 757 308	35 947 262	46 772 973
Stopa iskorišćenosti	94%	91%	78%

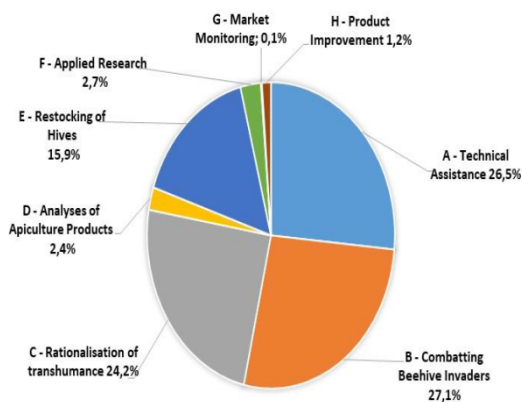
Izvor: Apiculture Programmes Overview of Annual Implementation Reports for apiculture year 2021

Izdaci u procentima po meri tokom pčelarske 2021. godine

Izvor: Apiculture Programmes Overview of Annual Implementation Reports for apiculture year 2021

Podela sredstava po merama

Izvor: Apiculture Programmes Overview of Annual Implementation Reports for apiculture year 2021

- Planirana sredstva u budžetu bila skoro u celosti iskorišćena
- U 2021.god. najčešće su se koristile mere za prevenciju varoe (27%), kao i za tehničku pomoć (oko 26-27%)
- Mere za racionalizaciju premeštanja košnica iz nižih predela na viša uzvišenja (transhumance) su učestvovala sa 24%
- Mere za obnavljanje košnica sa 16% od ukupnog budžeta

	2021		
	Expenditure	Budget	% Utilisation
BE	801.798	845.934	95
BG	3.347.658	4.127.770	81
CZ	2.185.223	4.243.056	52
DK	221.862	591.078	38
DE	2.485.962	5.581.750	45
EE	181.134	280.946	64
IE	88.188	123.280	72
EL	11.172.193	12.325.290	91
ES	16.325.189	19.119.888	85
FR	6.839.624	12.838.124	53
HR	2.399.832	3.826.580	63
IT	8.754.956	10.333.074	85
CY	321.881	339.306	95
LV	414.639	657.608	63
LT	847.868	1.099.656	77
LU	44.447	61.242	73
HU	7.172.083	8.542.454	84
MT	28.274	28.274	100
NL	402.269	590.344	68
AT	2.156.184	2.954.376	73
PL	7.955.754	10.049.936	79
PT	3.244.475	4.408.464	74
RO	12.160.304	12.163.260	100
SI	1.000.370	1.298.910	77
SK	1.684.739	1.999.946	84
FI	282.063	392.364	72
SE	1.026.978	1.177.090	87
EU27	93.545.947	120.000.000	78%

Source: MS notifications

Najveći korisnici mera

U 2021 najveći efektivni korisnici sredstava bili su:

- Malta(100%) i Rumunija (100%),
- Italija (96%),
- Belgija (95%),
- Kipar (95%),
- Grčka (91%),
- Španija (85%),
- Italija (85%),
- Mađarska(84%)
- Bugarska (81%)

Izvor: Apiculture Programmes Overview of Annual Implementation Reports for apiculture year 2021

Iskustva Mađarska

- pre 01.maja 2004. kada je Mađarska ušla u EU, nacionalno udruženje pčelara je pokrenulo izradu **Nacionalnog programa razvoja pčelarstva** da bi se dobila sredstva EU
- Na taj način 50% sredstava obezbeđuje EU a drugih 50% obezbeđuje država

Nacionalni program sada ima 17 poglavlja:

- nabavka tehničkih pomagala,
- stručno usavršavanje pčelara,
- regionalni skupovi pčelara,
- mreža stručnih savetnika u pčelarstvu gde svaki okrug ima svog stručnog savetnika koji se finansira iz ovih sredstava,
- ugledni pčelinjaci gde se primaju pčelarske grupe a domaćin dobije sredstva za njihov prijem.

1. Dobijaju se **sredstva za kupovinu opreme za pčelarstvo**.
 2. Finansira se i **kupovina hladnjača gde se drže rezervni ramovi sa saćem**.
 3. Finansiraju se **sredstva protiv varoe**, problem u tome što ih ima malo registrovanih i efikasnih
 4. Sistem obeležavanja **košnica sa čipovima protiv kradja**, kao i **obeležavanje košnica brojevima**
 5. Seobe = **deo sredstava za kupovinu kontejnera, prikolica kao i kamiona**.
 6. Veliki broj pčelara je kupio na ovaj način **agregate i kosilice**.
 7. Izdvojena su sredstva i za **analize meda na antibiotike, falsifikate i dr.**
 8. Posebno se **prati kvalitet meda** u maloprodajama.
 9. Sredstva za **osmatračke stanice**, i prati se preko interneta.
 10. Prati se i upotreba **sredstava za zaštitu bilja** koja utiču na pčele.
 11. Subvencionišu se i **kvalitetne selekcionisane matice**, i praćenje njihove produktivnosti.
- Na ovaj način je osnažena mađarska nacionalna pčelarska organizacija jer se sve odvija preko nje, a i subvencije ostvaruju samo **članovi organizacije** (12 hilj)

Iskustva Hrvatska

- Okvirna je procena da se na godišnjem nivou u Hrvatskoj proizvede 10000 tona meda. Sada se zbog velikog uvoza javljaju veliki viškovi meda. Otkupljivači ne uzimaju med od pčelara i došlo je do pada cena, pogotovo što je i na svetskom tržištu pala cena meda. Javlja se produkcija meda koja ne može da se plasira, pa pčelari imaju problem s otkupom, s plasmanom i svim ostalim.
- Ulaskom u EU, zapravo u samim pripremama za ulazak u EU, morali su da pripreme nacionalni pčelarski program.
- Morali su da ispune određene uslove da bi mogli da dobiju nacionalnu i evropsku potporu u razmeri pola-pola, s tim da svaka županija ili svaka lokalna jedinica može prema svojim sposobnostima i uslovima da daje podsticaje pčelarstvu koji se ne mogu poklapati sa merama iz nacionalnog pčelarskog programa. Npr, jedan račun za vrcaljku koja je kupljena u nacionalnom pčelarskom programu, ne mogu se povući sredstva na lokalnom nivou.
- Izvor: Iskustvo iz komšiluka: „Šta je EU donela hrvatskim pčelarima
<https://ilovezrenjanin.com/poljoprivreda/eu-i-pcelarstvo/>

- U 2015 96% evropskih pčelara je upravljalo sa manje od 150 košnica, prag
- Samo 4% pčelara u EU imalo je više od 150 košnica i moglo se klasifikovati kao "profesionalni" pčelar
- Međutim, ovaj prag je osporavan od strane nekih pčelarskih udruženja koje smatraju 40 košnica boljim pragom.
- Velika većina pčelara EU (72%) su članovi pčelarskih udruženja.

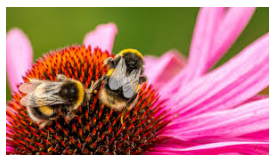

Zaključne napomene

- U 2021. godini, dve mere (tehnička pomoć i borba protiv napadača košnica) činile su 54% raspoloživih sredstava.
- U 2020. godini, slično kao i prethodne godine, kombinovana stopa za ove mere je bila blizu 60%.
- Ovo odražava stalnu potrebu za usavršavanjem pčelara i ulaganjem u opremu za pčelarstvo podržanu u okviru mere A (tehnička pomoć) i pčelarske prakse za borbu protiv bolesti i napadača košnica podržana u okviru mere B

- Slično kao i prethodnih godina, naredne dve najpopularnije mere bile su racionalizacija preseljenja i obnavljanje košnica, koje čine 40% ukupnih rashoda država članica u 2021. i 34% u 2020.
- U nekoliko država članica transhumacija je važna pčelarska praksa, neophodna za obezbeđenje nutritivnih potreba pčela.

Zaključne napomene

- Mere za sprovođenje primenjenih istraživanja i analize meda zauzele su 5. i 6. mesto mera podrške, sa 2,7% i 2,4% raspoloživih sredstava u 2021. godini.
- Mere za podršku poboljšanju proizvoda i praćenje tržišta, koje su prvi put uvedene u programu 2017-2019.god, zajedno su dobile manje od 2% finansiranja i 2020. i 2021. godine.

HVALA VAM NA PAŽNJI!

Primena dobre prakse pčelarstva EU u pčelarskom sektoru Srbije – glavni izazovi i problemi

Prof. dr Radivoj V. Prodanović

POZDRAV PČELARIMA
SA ŽELJOM DA DRUŠTVA DOBRO ZIMUJU, LIVADE
OCVETAJU I ZAMIRIŠU, DA BURAD BUDU PUNA
MEDA, A I DŽEPOVI!

**"Neka Bog blagoslovi rad pčelara
i da ima obilje meda,
od kog pčelari mogu da zarađuju za život,
brinu za svoj i za život na planeti".**

"Sveti Haralampije"

**PČELE I LJUDI SU USKO POVEZANI. KADA BI NESTALO
PČELA ČOVEČANSTVO BI IZUMRLO ZA 4 GODINE.**

-Albert Ajnštajn-

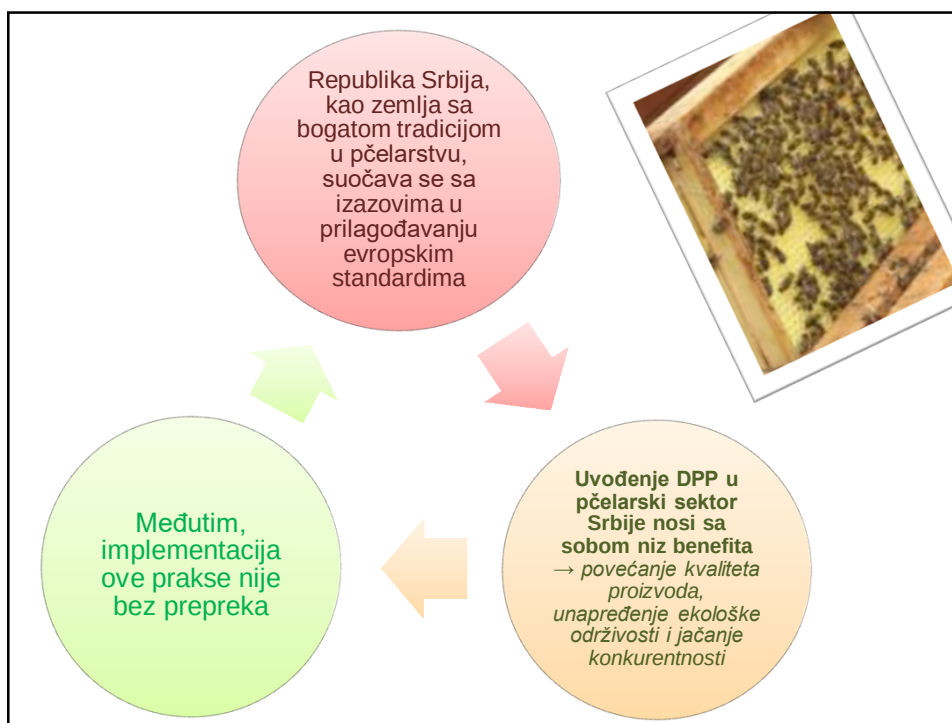
**PČELE SU GLAVNI OPRAŠIVAČI, ONE OPRAŠUJU 80% BILJAKA.
KADA BI NESTALE PČELE IZUMRLO BI 20.000 BILJNIH VRSTA
→ NEMERLJIVE POSLEDICE ZA ŽIVOT NA PLANETI**

U V O D

- 🌱 **Pčelarstvo ili proizvodnja meda...**
- 🌱 **Pčela kao oprašivač – koristi od oprašivanja su mnogostruko
veće - za 30 puta** (Zarić i sar., 2014)
- 🌱 **Značajno je stabilnost ekosistema i biološku ravnotežu** (William
G. Lord, 2004)
- 🌱 **Pčelari imaju motiv da očuvaju životnu sredinu**
- 🌱 **Značaj meda** → u ishrani, u pripremi kozmetičkih (sapuni, kreme) i
farmaceutskih proizvoda (rane i opekotine)
- 🌱 **Zdrastveni aspekt** - protiv infekcija, regeneracija tkiva i dr.
- 🌱 **Dobra Praksa Pčelarstva (DPP) u EU** → **smernice i standardi, koji
promovišu održivu, etičku i efikasnu pčelarsku praksu**

Karakteristike dobre prakse pčelarstva (DPP)

- ✚ DPP → skup smernica, tehnika i procedura, koje su razvijene kako bi unapredile održivost i efikasnost pčelarske proizvodnje.
- ✚ Dugogodišnje iskustvo, naučna istraživanja i proverene metode
- ✚ **Ključne karakteristike DPP:**
 - * Održivost i ekološka odgovornost
 - * Zdravlje pčela i sanitacija košnica
 - * Kvalitet ishrane pčela
 - * Selekcija i razmnožavanje
 - * Kontrola parazita i bolesti
 - * Upotreba tehnologije i inovacija
 - * Edukacija i razmena informacija
 - * Etički aspekti

Ključni principi i smernice DPP

- Zdravlje i dobrobit pčela
- Održavanje higijene košnica
- Kvalitet ishrane
- Kontrola proizvodnje i uzgajanja matica
- Smanjenje stresa i manipulacije
- Očuvanje prirodne sredine
- Upotreba otpornih rasa pčela
- Edukacija i unapređenje znanja
- Etičko ponašanje
- Praćenje i vođenje evidencija

Primeri uspešnih implementacija DPP u EU

ŠPANIJA - andaluzijski model → formiranje pčelarskih kooperativa s ciljem deljenja resursa, znanja i opreme

FRANCUSKA - "ApiCité" → cilj promovisanje urbanog pčelarstva

NEMAČKA - Inicijativa za zaštitu pčela: subvencije za ekološke pčelarske prakse, kao i edukativni programi

ŠVEDSKA - Program za diverzifikaciju ishrane pčela → sadnja različitih biljnih vrsta u okolini košnica

Austrija - edukativni centri za pčelarstvo

Pregled pčelarskog sektora u Srbiji

- ☀ **Broj košnica:** oko 800 000 košnica (više nego u okolnim zemljama)
- ☀ **Geografska rasprostranjenost:** široko rasprostranjeno u ruralnim i urbanim područjima
- ☀ **Proizvodnja meda i drugih pčelinjih proizvoda:** Srbija je značajan proizvođač meda i drugih pčelinjih proizvoda
- ☀ **Kvalitet meda:** Srbija je poznata po visokom kvalitetu meda
- ☀ **Izazovi u pčelarstvu:** bolesti pčela, štetnici, nedostatak pašnjaka i promene u usevima, koji utiču na dostupnost hrane za pčele
- ☀ **Regulativa i podrška:** regulativni okviri, uključujući registraciju pčelara i košnica, subvencije za nabavku opreme
- ☀ **Edukacija i organizacije:** brojne organizacije i udruženja pružaju obuke, seminare i podršku pčelarima

Izazovi i problemi u pčelarskoj proizvodnji Srbije

- ◆ **Bolesti i paraziti:** *Varroa destructor* grinja, *Nosema* parazit, *Američka kuga*, *Evropska krastavost*
- ◆ **Nedostatak kvalitetnih pčelinjih pašnjaka i dostupnost hrane /** promene u usevima i urbanizacija
- ◆ **Klimatske promene** mogu uticati na dostupnost hrane i povećati stres kod pčela
- ◆ **Nedostatak edukacije i stručne podrške,** posebno za mlađe ili manje iskusne pčelare
- ◆ **Regulativni izazovi** uključuju registraciju pčelara i košnica
- ◆ **Nedostatak finansijske podrške** jer pčelarstvo može zahtevati značajne investicije
- ◆ **Neadekvatan marketing i promocija** posebno za manje proizvođače
- ◆ **Potencijalni problemi u spoljnotrgovinskoj razmeni** mogu uticati na izvoz i uvoz pčelinjih proizvoda (regulative, zakoni..)
- ◆ **Nedostatak inovacija i tehnoloških rešenja** generiše nižu produktivnost
- ◆ **Konkurencija,** koja postaje sve oštrija sa rastom proizvodnje i uvoza

LIVADSKA PAŠA

Inicijative i programi za podršku prenosu DPP

- Projekti EU za pčelarstvo
- Programi razmene znanja i iskustava (*pčelarske asocijacije, univerziteti i istraživačke institucije*)
- Obuke i seminari
- Razmena stručnjaka
- Projekti Razvojne Agencije UN i NGO-ova
- Međunarodne konferencije i edukativne radionice
- Saradnja sa evropskim pčelarskim organizacijama
- Ove inicijative i programi igraju važnu ulogu u unapređenju pčelarstva u Srbiji!

Glavni izazovi u primeni DPP u Srbiji

Ekonomsko – finansijske prepreke

- Visoki troškovi nabavke savremene opreme i tehnologije
- Troškovi edukacije i obuke, ako nisu besplatne
- Visoki troškovi zdravstvene zaštite pčela
- Kvalitetna ishrana pčela može povećati troškove
- Potreba za kontrolom i analizom kvaliteta meda iziskuju troškove, posebno za male proizvođače
- Regulatorni troškovi i takse
- Nedostatak pristupa finansijskim sredstvima (kreditima)
- Troškovi marketinga i promocije pčelinjih proizvoda
- Promene tj. fluktuacije cena

Tehničke i tehnološke prepreke

✦ Nedostatak savremene pčelarske opreme	✦ Ograničenja u pristupu finansijskim sredstvima za nabavku tehnološke opreme
✦ Ograničen pristup informacionim tehnologijama	✦ Nedostatak pristupa inovacijama i istraživanjima
✦ Potreba za specijalizovanim znanjem	✦ Održavanje tehnologije i opreme
✦ Ograničeni kapaciteti za zdravstveni nadzor pčela	

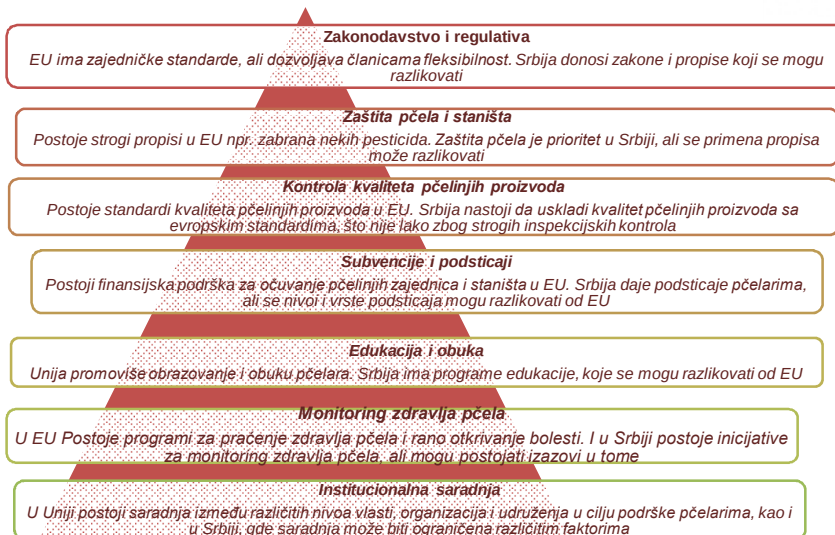
Edukacija i podrška pčelarima

- ☼ Nedostatak pristupa obrazovanju o pčelarstvu
- ☼ **Potreba za kontinuiranom obukom**
- ☼ Nedostatak praktičnog iskustva
- ☼ Nedostatak specijalizovanih edukativnih resursa (knjige, časopisi i sl.).
- ☼ **Ograničen pristup stručnjacima i konsultantima**
- ☼ Potreba za edukacijom o poslovanju (*menadžment i marketing*)
- ☼ Nedostatak podrške za obrazovanje od Vlade i organizacija
- ☼ Potreba za razmenom iskustava

REŠENJE
izazova u
primeni DPP
je saradnja
svih
stejkholdera
!!!

Komparacija regulatornih okvira u pčelarstvu / REPUBLIKA SRBIJA - EU

Politika podrške pčelarstvu u RS – inicijative, programi i mere

- **Subvencije i podsticaji** za nabavku opreme i modernizaciju
- **Programi edukacije i obuke** - seminari, radionice i kursevi
- **Zaštita zdravlja pčela** - inicijative za zaštitu pčela, mere za očuvanje staništa, monitoring zdravlja pčela
- **Podrška proizvodnji i plasmanu meda** - podsticaji, kao i olakšice za izvoz
- **Regulacija kvaliteta pčelinjih proizvoda** – postoje standardi kvaliteta
- **Saradnja države sa pčelarskim udruženjima i organizacijama**, kako bi razumela potrebe pčelara
- **Praćenje tržišta i promocija pčelinjih proizvoda** - postoje inicijative za praćenje tržišta i trendova, a sprovede se i promocije
- **Evidencija i registar pčelara**, kako bi se obezbedila transparentnost i praćenje proizvodnje

Implementacija DPP u Srbiji

Analiza postignutih rezultata na ustpostavljanju DPP i izazovi

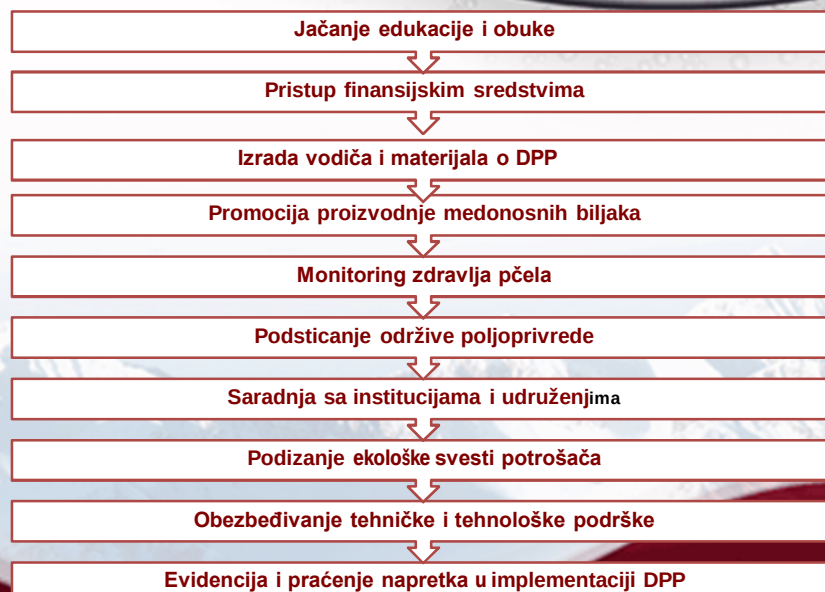
Postignuća

- ✓ Povećana svest o važnosti pčela
- ✓ Unapređenje zdravlja pčela
- ✓ Kvalitetniji pčelinji proizvodi
- ✓ Povećana produktivnost
- ✓ Usklađivanje sa evropskim standardima
- ✓ Povećan izvoz srpskih pčelarskih proizvoda

Izazovi:

- ✓ Potreba za dodatnom edukacijom:
- ✓ Prilagođavanje lokalnim uslovima:
- ✓ Obezbeđenje finansijskih sredstava
- ✓ Održavanje kontrola kvaliteta
- ✓ Saradnja sa vlastima i organizacijama
- ✓ Očuvanje biodiverziteta

Preporuke za unapređenje primene DPP

Zaključak

- 🐝 Pčelari u Srbiji pokazuju sve veću svest o važnosti primene DPP u očuvanju pčela i proizvodnji visokokvalitetnih pčelinjih proizvoda
- 🐝 **Zajedničkim snagama moguće je prevazići izazove i podići pčelarsku proizvodnju na viši nivo, a posebno je bitno:**
 - 🐝 *usaglasiti interes javnog i privatnog sektora,*
 - 🐝 *ulagati u dalja istraživanja i razvoj,*
 - 🐝 *podrška malim pčelarima kroz veće subvencije, edukacije, finansiranje*
 - 🐝 *usmeravati poljoprivredu ka održivim sistemima*
- 🐝 **SAMO Zajedničkim naporima** mogu se sačuvati pčele i osigurati održiv razvoj pčelarstva
- 🐝 Pravilna primena DPP igraa ključnu ulogu u očuvanju pčela, unapređenju kvaliteta pčelinjih proizvoda i dugoročnoj održivosti pčelarske industrije u Republici Srbiji

ODRŽIVO PČELARSTVO je put kojim treba ići!

PRILOZI:

- A. Pozivno pismo
- B. Agenda - dnevni red
- C. Lista prisustva
- D. Upitnik za povratne informacije
- E. Fotografije sa seminara

PRILOG A POZIVNO PISMO

Co-funded by the
European Union

Jean Monnet Module „European sustainable values in Common agricultural policy (EUVALUESCAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH.
Naziv projekta: *Evropske održive vrednosti u zajedničkoj poljoprivrednoj politici*

Poziv za prisustvovanje seminaru

„Održivo pčelarstvo i proizvodnja meda u Evropskoj uniji”

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

Amfiteatar Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Novi Sad, 1. i 2. februara 2024. godine u 18h

Poštovani,

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu vas poziva da prisustvujete seminaru „Održivo pčelarstvo i proizvodnja meda u Evropskoj uniji”, koja će se održati u četvrtak i petak, 1 i 2. februara 2024. godine u Amfiteatru Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu, sa početkom u 18h.

Seminar „Održivo pčelarstvo i proizvodnja meda u Evropskoj uniji” odnosi se na važne aspekte uspostavljanja Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP), principi i prakse održivog pčelarstva u EU, menadžment pčelarske industrije u Evropskoj uniji, evropsku podršku pčelarstvu i nacionalnim programima pčelarstva, kao i na primenu dobrih praksi u EU pčelarstvu u srpskom pčelarskom sektoru.

Pozivamo sve koji su zainteresovani da učestvuju na seminaru i da svoje učešće potvrde do 20. januara 2024. godine lično prof. dr Jeleni Vapa Tankosić, prof. dr Vladimiru Medoviću i prof. dr Radivoju Prodanoviću.

Seminar „Održivo pčelarstvo i proizvodnja meda u Evropskoj uniji” se organizuje kao jedan u nizu događaja u okviru aktivnosti Žan Monea Modula sa temom „Evropske održive vrednosti u zajedničkoj poljoprivrednoj politici” Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH na Univerzitetu Privredna akademija u Novom Sadu.

PRILOG B – Agenda - dnevni red

Co-funded by the
European Union

Jean Monnet Module „European sustainable values in Common agricultural policy (EUVALUESCAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH.

Naziv projekta: *Evropske održive vrednosti u zajedničkoj poljoprivrednoj politici*

Agenda seminara

„Održivo pčelarstvo i proizvodnja meda u Evropskoj uniji”

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

Amfiteatar Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Novi Sad, 1. i 2. februara 2024. godine u 18 h

AGENDA

ORGANIZATOR SKUPA: Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

OBLIK STRUČNOG SKUPA: SEMINAR

NAZIV SKUPA:

„ODRŽIVO PČELARSTVO I PROIZVODNJA MEDA U EVROPSKOJ UNIJI”

PLAN RADA: 01. februar 2024. godine u 18 h

VREMENSKA DINAMIKA	TEMA/E	VRSTA AKTIVNOSTI	IMENA REALIZATORA I NJIHOVE ULOGE
17:45-18:00	REGISTRACIJA UČESNIKA		
18:00-18:05	DOBRODOŠLICA I UVODNA REČ	„ODRŽIVO PČELARSTVO I PROIZVODNJA MEDA U EVROPSKOJ UNIJI” ciljevi i teme seminara	IZLAGAČI: Prof. dr Jelena Vapa Tankosić, Prof. dr Vladimir Medović i Prof. dr Radivoj Prodanović
18:10-18:55	USPOSTAVLJANJE ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE (ZPP)	PREDAVANJE TEMA 1	IZLAGAČ: Prof. dr Radivoj Prodanović Prof. dr Vladimir Medović
18:55-19:00	PAUZA		
19:00-19:45	OPŠTI PRINCIPI PRAKSE ODRŽIVOG PČELARSTVA U EVROPSKOJ UNIJI	PREDAVANJE TEMA 2	IZLAGAČ: Prof. dr Jelena Vapa Tankosić
19:45-19:50	PITANJA I ODGOVORI		
19:50-20:35	MENADŽMENT PČELARSKE	PREDAVANJE TEMA 3.	IZLAGAČ:

	INDUSTRIJE U U EVROPSKOJ UNIJI		Prof. dr Jelena Vapa Tankosić
--	-----------------------------------	--	-------------------------------

PLAN RADA: 02. februar 2024. godine u 18 h

VREMENSKA DINAMIKA	TEMA/E	VRSTA AKTIVNOSTI	IMENA REALIZATORA I NJIHOVE ULOGE
18:00-18:45	EVROPSKA PODRŠKA PČELARSTVU I NACIONALNI PROGRAMI PČELARSTVA	PREDAVANJE TEMA 4	IZLAGAČI: Prof. dr Jelena Vapa Tankosić Prof. dr Vladimir Medović
18:45-18:50	PITANJA I ODGOVORI		
18:50-19:35	PRIMENA DOBRIH PRAKSI U EU PČELARSTVU U SRPSKOM PČELARSKOM SEKTORU – GLAVNI IZAZOVI I PROBLEMI	PREDAVANJE TEMA 5	IZLAGAČ: Prof. dr Radivoj Prodanović
19:35-19:45	PITANJA I ODGOVORI		
19:45-20:00	PREZENTACIJA ZAKLJUČAKA, DISKUSIJA, POPUNJAVANJE UPITNIKA		IZLAGAČI: Prof. dr Jelena Vapa Tankosić, Prof. dr Vladimir Medović i Prof. dr Radivoj Prodanović

Seminar „Održivo pčelarstvo i proizvodnja meda u Evropskoj uniji” se organizuje kao jedan u nizu događaja u okviru aktivnosti Žan Monea Modula sa temom „Evropske održive vrednosti u zajedničkoj poljoprivrednoj politici” Project: 101047444 — EUVALUECAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH na Univerzitetu Privredna akademija u Novom Sadu.

Co-funded by the
European Union

Jean Monnet Module „European sustainable values in Common agricultural policy (EUVALUESCAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH.

Naziv projekta: *Evropske održive vrednosti u zajedničkoj poljoprivrednoj politici*

Seminar

„Održivo pčelarstvo i proizvodnja meda u Evropskoj uniji”

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

Amfiteatar Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Novi Sad, 1 i 2. februara 2024. godine

LISTA PRISUSTVA

R.B.	Ime i prezime	Broj indeksa (za studente)	Zvanje ili funkcija (za zaposlene)	Potpis
1.	Đorđe Mrkut		NYELAP	
2.	Nebojša Grmč		PČELAR	
3.	SNEŽANA GRBIĆ		PČELARKA	
4.	ĐOKO TOŠIĆ		PČELAR	
5.	MILAN BORJAN		PČELAR	

6.	Sanja Djuric	PEČLAR		
7.	DRAGAN ĐOKIĆ			
8.	DRAGAN ĐOKIĆ		MECHANIC	2nd
9.	VLADIMIR BOROS		PEČLAR	2nd
10.	Sanja Todorović	AG 3-21		Sanja T.
11.	ZORICA NARIC	AG 13/21		glavni
12.	Onubera Kerut	Kerut Onubera		Onubera
13.	TIJANA ŽIVKOVIĆ	AG 6-21		Ž
14.	GABRIELA VALENDIĆ	PE 2-21		Valendić G.
15.	BOJANA TOMIĆ	PE 87-21		Tom
16.	Marina Šumić	PE 10-21		Mar
17.	Nikola Đulović	PE 70-21		Nikola
18.	SAVOJEVIĆ Miroslav		MECHANIC	Miroslav
19.	SAVO Miroslav		MECHANIC	Miroslav
20.	DRAGAN Miroslav	AG 198-20	MECHANIC	DRAGAN M.
21.	Miroslav Miroslav	AG 152-20		Miroslav M.
22.	Adrian - Fluture	AG 132-20		Adrian
23.	MARIJA KRAN	AG 193-20		Kran M.
24.	Nemanja Rodić	AG 44/2023	MECHANIC	N.R.
25.	Aleksandar Tojica	AG 136-20		Tojica
26.	Stefan Matijević	AG 455-20		Stefan
27.	DRAGAN Miroslav	AG 55-2023		DRAGAN M.
28.	Babin Jovana	AG 2-21		Babin
29.	Stefan Krpan			Krpan
30.	Nataša Guranov	AG 53-23		Guranov N.
31.	DRAGAN Miroslav	AG 53/23		DRAGAN M.
32.	Nikola BALABAN	AG 06/22		Balaban
33.	Aleksa Janjuzović	AG 03/22		Janjuzović
34.	DRAGAN Miroslav	AG 2/22		DRAGAN M.
35.	Stefan Krpan	AG 9-22		Krpan
36.	Stefan Krpan			Krpan
37.	Stefan Krpan			Krpan
38.	SALONSKI Željko	PEČLAR	ING. MARKA	Salon
39.	Hečelko Zorica		MECHANIC	Hečelko
40.	Aleksa Medić	AG-1-22		Medić
41.	Tomislav JATAKA	AG-51		JATAKA
42.	Milan Đurđević		automechanics	Đurđević

43.	Бранко Швањ	/	учелар	
44.	БРАТИСЛАВ ВАСИЋ	/	ПЧЕЛАР	
45.	ЏОЏЕТА САНТ		ПЧЕЛАР	
46.	Бранко Швањ	/	ПЧЕЛАР	
47.	БРАТАН ЧИЊВАРА	/	ПЧЕЛАР	
48.	БОСАНЧИЋ ЗОРАН		ПЧЕЛАР	
49.	ГАЏИЊ ЖИВОЈИЧ		ПЧЕЛАР	
50.	DANIEL LUKAČ	/	РЧЕЛАР	
51.	ТОРЂИЦА ПАВЛЕ		ПЧЕЛАР	
52.	ЈАСОЛА ЈУМЉИЊИЧ	203-19	/	Ј. Јумљинић
53.	ЊУКОА ЧЕЊИЋ		ПРОФЕСОР	
54.	XIROLA KUVICA		ПЧЕЛАР	
55.	РАДОЈА ВЛАДИСЛАВИЋ		ПРОФЕСОР	
56.	РАТКО ЊУСОВИЋ		ПРОФЕСОР	
57.	ПРЕЂАК СТОЈКОВИЋ		ПЧЕЛАР	
58.	ЊАЈА ЏИРИЋ		ПРОФЕСОР	
59.	NORBERT BURMAT	БЗ 76-2022	STUDENT	Norbert Burmat
60.	Aleksandre Ćimic		грађадин	
61.	Кашарина Соња		наставник	
62.	ЈАНКА ЈАСИЋ		Сарајник	
63.	Štefana Janković		profesor	
64.	ANA PERČIĆ		SARADNIK	Ana Perčić
65.	Dušan Milkovski		student	
66.	ЊАЈА КОЊОВИЋ		prof.	
67.	OLGICA BOĐUČ		УЧЕНИКА	
68.	IZABOJ PRODAJONIC		profesor	
69.	Isolam Vpa Tanke		profesor	
70.	Jeridina	PE-162/2022	student	
71.	ЈУЊИЧ	PE 134/23	ПРОДАЈИЧ	
72.	ЈАСИЋ		грађадин	
73.	ЊУЊИЧ (МАРИЈА СЊАК)		bibliotekar	
74.	ЊИЈА Д. ЊЕЊИЧ		profesor	
75.	Ljilja Pastor		Ljilja Pastor	
76.	ЊЕЊИЧА ЊУЊИЧ		ЊЕЊИЧА ЊУЊИЧ	
77.	ОМЕР МОЊИЋ		ПРОФЕСОР	
78.	MIROSLAV ČAVIČ		profesor	
79.	СРЕЊАНА МАЊОВИЧ		СОКРЕТОР	

80.	MARIJA PETROVIC		M. Petrovic	X/patrick
81.	IBA MARIETIS		STUDENT	U.M
82.	MARISA BRUJA		STUDENT	Bruja
83.	Jorganka Cigulic			Jorganka
84.	GORANA TESIC			Jorganka
85.	Jovana Petrovic			Jovana Petrovic
86.	IBANA BRICET		PROFESSOR	Tesic
87.	Danica Tesic			D Tesic
88.	Gora Ljancovski		student	SL
89.	NENKO STEFANOVI		PROFESSOR	Stefanovic
90.	SOBODAN SOBOVNIK		ST. SARMANIK	Stefanovic
91.	DRAGAN LIL		PROFESSOR	Stefanovic
92.	JANKA CIGULIC		ACUENT	Janka
93.	Denis Tui		STUDENT	Janka
94.	LJILJA SOKIC		STUDENT	Janka
95.	Marko Radojic		STUDENT	Janka
96.	TRAJA TONOVIC		STUDENT	Janka
97.	Jorganka Cigulic		STUDENT	Janka
98.	Brk Lekovic		STUDENT	Janka
99.	Ljilja Cigulic		STUDENT	Janka
100.	Marka Jovancic		STUDENT	Janka
101.	Brankovic Mladenovic		STUDENT	Janka
102.	TRAJA BRANKOVIC		STUDENT	Janka
103.	Marka Markovic		STUDENT	Janka
104.	Nikola Markovic		STUDENT	Janka
105.	Milica Jancic		docent	Janka
106.	Jovana Cigulic		STUDENT	Janka
107.	Ljilja NIKOLOVSKI		STUDENT	Janka
108.	Marka Cigulic			Janka
109.	LJILJA TODOROVIC			Janka
110.	Ljilja Jancic		student	Janka
111.	Marka Cigulic		STUDENT	Janka
112.	Marka Cigulic		STUDENT	Janka
113.	Marka Cigulic		STUDENT	Janka
114.	Andrija Jancic		STUDENT	Janka
115.	TRAJA Sobotin		STUDENT	Janka
116.	Jovana Cigulic		STUDENT	Janka

117.	JANKOVIC BOJAN		PEELAR	Jankovic Bojan
118.	TIDANA PAVLOVIC PINTER		BIBLIOTeka	Tidana P. Pinter
119.	Sandra Radovanovic	PE 11-22		S. Radovanovic
120.	JANKOVIC BOJAN			JANKOVIC BOJAN
121.	Flukana Gajovic		PEELAR	Flukana G.
122.	ADRIJA DZIC		MAKET CRYSTAL	Adrija D.
123.	Nina Lorna Jelenc	PE 5/22		Nina Lorna
124.	Nikolina Duran			Nikolina
125.	Čeren Koprivčević		PEELAR	Čeren K.
126.	MURDO BURENJEVIĆ			Murdo B.
127.	MARIJA PATIČONIK	AT 53-20	CITAJENT	Marija P.
128.	Marija Bjelogrić			Marija Bj.
129.	VUKIĆEVIĆ, Leona	PE 32-21		Vukicevic
130.	Sanja Antić			Sanja Antic
131.	Vuk, Tanja	AT 85-22		Vuk Tanja
132.	NATALIA PLAKIC			Natalia Plakic
133.	Lejla Radović	AT 90-22		Lejla Radovic
134.	JELICA CAVRAGIĆ		MOŠTAR	Jelica C.
135.	ANASTASIJA Šljepić	PE 12-22		Anastasiya S.
136.	MARIJA TOMIĆ			Marija Tomic
137.	BOJAN CUKUR	AT 39-21	AT 39-21	Bojan C.
138.	AJKA MPRUK		STUDENT	A. M.
139.	Bug Vekić	93-20	STUDENT	Bug V.
140.	MARIJA PETROVIĆ		STUDENT	Marija Petrovic
141.	Vasja Jakić	PE 125/22		Vasja J.
142.	GORAN BAJŠANIN			Goran Bajšani
143.	MILICA BIJELOVIĆ	AT 1/22		Milica Bi.
144.	Ana Mamić			Ana Mamić
145.	Natalija Plakic		PE 1-22	Natalija
146.	FLIP JEŽ			FLIP JEŽ
147.	Dalibor Dmya	PE 13-22		Dalibor D.
148.	Petar Vasiljević			Petar Vasiljević
149.	ČEBAŠIĆ, Maja	PE 15-22		Čebašić M.
150.	SANDRA NASTIC		PEELAR	Sandra Nastic
151.	Danun Jett	AT 30-21		Danun J.
152.	VATERIA KNEZ			Vateria K.
153.	Bojana Andrejic		Sarachik	Bojana Andrejic

154.	Nikolina Dagić		učelar	Dragić
155.	ZORANKO KUKIĆ			Zoranko Kukić
156.	Marko Jovan			Marko Jovan
157.	MILOS DULIC		STUDENT	DULIC M.
158.	BOJANA ANDELIC		STUDENT	BOJANA ANDELIC
159.	Henag Jovak			Henag J.
160.	la Raja Hukeruh		caparuk	Hukeruh
161.	Mauro Hegut			Mauro Hegut
162.	Murica Hukeruh		capogruk	Hukeruh
163.	BRANKO NAD			Branko N.
164.	Filipa Lazic		Student	Filipa
165.	Zoran Tepak			Zoran T.
166.	Hava Japumyosut		asistent	Japumyosut
167.	Ied Kuzic		asistent	I. Kuzic
168.	Bojana Andric	AG 6/20	student	B. H.
169.	ZORANKO JOVIC		STUDENT	Z Jovic
170.	Vukasin Djoric	AG 8/10	Student	V. D.
171.	Murica Jovak			Murica Jovak
172.	Etica Milic		Saracik	Milic
173.	SANDRA RADOVIC			Sandra Radovic
174.	Murica Milic		STUDENT	Murica Milic
175.	MURICA TEVAK		STUDENT	MURICA TEVAK
176.	Jelena Holjak		asistent	Jelena
177.	SARA KRSANOVIC			Sara KRSANOVIC
178.	JOVAN FUTOŠKI		STUDENT	Jovan F.
179.	Jovan Buzina			Jovan Buzina
180.	Murica Krsanovic		učelar	Krsanovic
181.	Murica Kukić			Murica Kukić
182.	KATARINA Jovak		caparuk	Jovak
183.	MILICA LAZIC			Milica Lazic
184.	ANA FIMIC			Ana Fimic
185.	DOBRIKA DELIC		učelar	DELIC
186.	Anica Markic		učelar	Anica
187.	MONIKA ŽUK		STUDENT	Monika
188.	Elizaveta Markovic		učelar	Markovic
189.	Antena Aleksic		asistent	Aleksic
190.	Dejana Katic		Saracik	D.K

PRILOG D - Upitnik za povratne informacije

Co-funded by the
European Union

Jean Monnet Module „European sustainable values in Common agricultural policy (EUVALUESCAP)”,
co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union,
Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH.

Naziv projekta: *Evropske održive vrednosti u zajedničkoj poljoprivrednoj politici*

Seminar

„Održivo pčelarstvo i proizvodnja meda u Evropskoj uniji”

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

Amfiteatar Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Novi Sad, 1. i 2. februara 2024. godine u 18 h

EVALUACIONI LISTIĆ

Molimo da zaokružite ocene od 1 – 5 za svaku navedenu konstataciju (broj 1 predstavlja najnižu ocenu, a broj 5 najvišu ocenu) kojima ćete predstaviti Vaš utisak o seminaru.

	Konstatacija	Ocena				
1.	Teme na seminaru su Vam bile zanimljive?	1	2	3	4	5
2.	Seminar je bio koristan?	1	2	3	4	5
3.	Seminar je približio potpuno nova znanja?	1	2	3	4	5
4.	Vaše dosadašnja znanja o temama sa seminara su znatno unapređena i obogaćena?	1	2	3	4	5
5.	Seminar je dobro strukturiran?	1	2	3	4	5
6.	Teme seminara su aktuelne i u vašem poslovanju možete primeniti ova nova saznanja?	1	2	3	4	5
7.	Vreme trajanja seminara je bilo adekvatno?	1	2	3	4	5

PRILOG E - Fotografije sa seminara

